

Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική

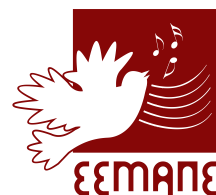
Music Therapy & Special Music Education

APPROACHES

<http://approaches.primarymusic.gr>

3 (1) 2011 | ISSN 1791-9622

με την υποστήριξη της ΕΕΜΑΠΕ
supported by GARMET
www.primarymusic.gr

Επιμελητής Σύνταξης

Γιώργος Τσίρης, Υπ. Διδάκτορας, Nordoff Robbins, The City University, UK

Συντακτική Επιτροπή: Μουσικοθεραπεία

Friederun Anna Böhmig, Μουσικοθεραπεύτρια

Ιωάννα Ετμεκτσόγλου PhD, Επίκουρη Καθηγήτρια Μουσικής Ψυχολογίας, Μουσικοθεραπεύτρια, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Δημήτρης Κουκουράκης, Μουσικοθεραπευτής

Μάρκος Ντάουμπερ, Μουσικοθεραπευτής - Μουσικοψυχολόγος

Ευαγγελία Παπανικολάου, Μουσικοθεραπεύτρια - Ψυχοθεραπεύτρια GIM

Μαρία Φρουδάκη, Μουσικοθεραπεύτρια

Stuart Wood, Υπ. Διδάκτορας, Nordoff Robbins, The City University, UK

Συντακτική Επιτροπή: Ειδική Μουσική Παιδαγωγική

Παναγιώτης Καμπύλης PhD, Α' Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Αθηνών

Παναγιώτης Κανελλόπουλος PhD, Επίκουρος Καθηγητής Μουσικής Παιδαγωγικής, Παιδαγωγικό Τμήμα

Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Λευκοθέα Καρτασιδού PhD, Επίκουρη Καθηγήτρια Ειδικής Αγωγής, Τμήμα Εκπαιδευτικής και

Κοινωνικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Δήμητρα Κόνιαρη PhD, Μουσικολόγος/Μουσικοπαιδαγωγός, Π.Δ. 407/80, Τμήμα Μουσικής Επιστήμης

και Τέχνης, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Ελένη Λαπιδάκη PhD, Επίκουρη Καθηγήτρια Μουσικής Παιδαγωγικής/Ψυχολογίας, Τμήμα Μουσικών

Σπουδών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Λελοῦδα Στάμου PhD, Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Συντονιστές Συνδέσμων και Δρόμων

Δώρα Παυλίδου, Μουσικοθεραπεύτρια

Εργίνα Σαμπαθιανάκη, Μουσικοθεραπεύτρια

Γλωσσικοί Σύμβουλοι

Catherine Carr, Υπ. Διδάκτορας, Queen Mary University of London, UK

Claire Hope, Μουσικοθεραπεύτρια

Διαχειριστής Ιστοχώρου

Αγοράκης Μπομπότας

Πάυλος Παπαδάκης

Εκδότης: Ένωση Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΕΕΜΑΠΕ)

Επιστημονικός Εκδότης: Approaches

Editor-in-Chief

Giorgos Tsirir, MPhil/PhD Candidate, Nordoff Robbins, The City University, UK

Editorial Board: Music Therapy

Friederun Anna Böhmig, Music Therapist

Markus Dauber, Music Therapist - Music Psychologist

Ioanna Etmektsoylou PhD, Assistant Professor of Music Psychology, Music Therapist, Department of Music,

Ionian University, Greece

Maria Froudaki, Music Therapist

Dimitris Koukourakis, Music Therapist

Evangelia Papanikolaou, Music Therapist - GIM Psychotherapist

Stuart Wood, PhD Candidate, Nordoff Robbins, The City University, London, UK

Editorial Board: Special Music Education

Panagiotis Kampylis PhD, First Directorate of Primary Education, Athens, Greece

Panagiotis Kanellopoulos PhD, Assistant Professor of Music Education, Department of Early Childhood

Education, University of Thessaly, Greece

Lefkothea Kartasidou PhD, Associate Professor of Special Education, Department of Educational and

Social Policy, University of Macedonia, Greece

Dimitra Koniari PhD, Musicologist / Music Educator, Adjunct Lecturer, Department of Music Science and

Art, University of Macedonia, Greece

Eleni Lapidaki PhD, Associate Professor of Music Education and Music Psychology, Department of Music

Studies, Aristotle University of Thessaloniki, Greece

Lelouda Stamou PhD, Associate Professor, Department of Music Science and Art, University of Macedonia, Greece

Language Consultants

Catherine Carr, PhD Candidate, Queen Mary University of London, UK

Claire Hope, Music Therapist

Coordinators of Links and Upcoming Events

Dora Pavlidou, Music Therapist

Ergina Sampathianaki, Music Therapist

Web Administrator

Agorakis Bompotas

Pavlos Papadakis

Publisher: Greek Association of Primary Music Education Teachers (GAPMET)

Scientific Publisher: Approaches

Περιεχόμενα

<u>Σημείωμα του Επιμελητή Σύνταξης</u>	
Δύο Χρόνια <i>Approaches</i>	
Γιώργος Τσίρης	2-3
<u>Αφιέρωμα</u>	
Αφιέρωμα στην Helen Bonny	
Ευαγγελία Παπανικολάου	6-7
<u>Άρθρα</u>	
Μία Ανασκόπηση και Ανάλυση του Έργου του <i>Approaches</i> (2009-2011)	
Γιώργος Τσίρης	8-17
Reading the Music and Understanding the Therapeutic Process: Documentation, Analysis and Interpretation of Improvisational Music Therapy	
Deborah Parker	18-34
<u>Βιβλιοκριτικές</u>	
Connecting through Music with People with Dementia: A Guide for Caregivers <i>Robin Rio</i>	
Από την Harriet Powell	35-36
Where Music Helps: Community Music Therapy in Action and Reflection <i>Brynjulf Stige, Gary Ansdell, Cochavit Elefant & Mercédès Pavlicevic</i>	
Από τον Thomas Wosch	37-39
Constructing a Personal Orientation to Music Teaching <i>Mark Robin Campbell, Linda Thompson & Janet Barrett</i>	
Από την Deborah Blair	40-42
<u>Ανταπόκριση από Συνέδριο</u>	
Ανταπόκριση από το Europa InTakt 2010	
Lucia Kessler-Κακουλίδη	43-47
<u>Μεταφρασμένες Περιλήψεις Άρθρων</u>	
<u>Νέες Δημοσιεύσεις στην Ελλάδα (2010-2011)</u>	
<u>Προσεχή Δρώμενα</u>	

Contents

<u>Editorial</u>	
Two Years of <i>Approaches</i>	
Giorgos Tsirir	4-5
<u>Tribute</u>	
A Tribute to Helen Bonny	
Evangelia Papanikolaou	6-7
<u>Articles</u>	
A Review and Analysis of <i>Approaches</i>' Work (2009-2011)	
Giorgos Tsirir	8-17
Reading the Music and Understanding the Therapeutic Process: Documentation, Analysis and Interpretation of Improvisational Music Therapy	
Deborah Parker	18-34
<u>Book Reviews</u>	
Connecting through Music with People with Dementia: A Guide for Caregivers <i>Robin Rio</i>	
Reviewed by Harriet Powell	35-36
Where Music Helps: Community Music Therapy in Action and Reflection <i>Brynjulf Stige, Gary Ansdell, Cochavit Elefant & Mercédès Pavlicevic</i>	
Reviewed by Thomas Wosch	37-39
Constructing a Personal Orientation to Music Teaching <i>Mark Robin Campbell, Linda Thompson & Janet Barrett</i>	
Reviewed by Deborah Blair	40-42
<u>Conference Report</u>	
A Report from Europa InTakt 2010	
Lucia Kessler-Kakoulidi	43-47
<u>Translated Abstracts of Articles</u>	
<u>New Publications in Greece (2010-2011)</u>	
<u>Upcoming Events</u>	

Σημείωμα του Επιμελητή Σύνταξης

Δύο Χρόνια *Approaches*

Γιώργος Τσίρης

Αυτό το νέο τεύχος του *Approaches* σηματοδοτεί την έναρξη του τρίτου χρόνου λειτουργίας του περιοδικού. Με αφορμή αυτόν τον επετειακό εορτασμό, αλλά και την επιτυχή συμπλήρωση δύο χρόνων δημοσιεύσεων, το πρώτο άρθρο παρουσιάζει μία ανασκόπηση του έργου του *Approaches* από το 2009 μέχρι σήμερα. Στο πλαίσιο αυτής της ανασκόπησης σκιαγραφείται το προφίλ του περιοδικού και γίνεται μία ανάλυση των δημοσιεύσεών του. Τα δεδομένα που προκύπτουν από αυτήν την ανάλυση συζητούνται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο λαμβάνοντας υπόψη τη σύγχρονη κατάσταση της μουσικοθεραπείας, αλλά και της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής στην Ελλάδα (Παπανικολάου 2011· Tsiriris 2011).

Στη συνέχεια ακολουθεί ένα άρθρο της Deborah Parker με τίτλο *Reading the Music and Understanding the Therapeutic Process: Documentation, Analysis and Interpretation of Improvisational Music Therapy*. Στο άρθρο αυτό η συγγραφέας προσεγγίζει διάφορα ερωτήματα σχετικά με τους τρόπους παρουσίασης κλινικού υλικού από την αυτοσχεδιαστική μουσικοθεραπεία – ένα θέμα που βρίσκεται συχνά στο επίκεντρο των μουσικοθεραπευτικών διαλόγων σε εκπαιδευτικό, επαγγελματικό, αλλά και ερευνητικό επίπεδο (βλ. Bergstrøm-Nielsen 2009, 2010· Wosch & Wigram 2007). Η Parker προτείνει ένα μοντέλο καταγραφής του υλικού των μουσικοθεραπευτικών συνεδριών στα πλαίσια του οποίου η παραδοσιακή μουσική σημειογραφία συνδυάζεται με γραφικές αναπαραστάσεις και γραπτή ανάλυση. Η πρακτική εφαρμογή αυτού του μοντέλου παρουσιάζεται μέσα από μία μελέτη περίπτωσης ατομικής μουσικοθεραπείας με μία γυναίκα με αυτισμό. Αυτή η μελέτη περίπτωσης συνοδεύεται και από σχετικό ακουστικό υλικό το οποίο συμβάλλει στην περαιτέρω κατανόηση του προτεινόμενου μοντέλου καταγραφής.

Τα παραπάνω άρθρα ακολουθούνται από τρεις βιβλιοκριτικές γραμμένες από ειδικούς του χώρου οι οποίοι προέρχονται από διαφορετικές χώρες του

κόσμου. Η Harriet Powell από το Ηνωμένο Βασίλειο παρουσιάζει το βιβλίο *Connecting through Music with People with Dementia: A Guide for Caregivers* (2009), ο Thomas Wosch από τη Γερμανία παρουσιάζει το βιβλίο *Where Music Helps: Community Music Therapy in Action and Reflection* (2010) και η Deborah Blair από τις ΗΠΑ παρουσιάζει το βιβλίο *Constructing a Personal Orientation to Music Teaching* (2010). Το τελευταίο βιβλίο (σε αντίθεση με τα δύο προηγούμενα) προέρχεται από το χώρο της μουσικής εκπαίδευσης και η Blair το προσεγγίζει μέσα από την προσωπική της εμπειρία στο χώρο της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής.

Επιπροσθέτως, σε αυτό το τεύχος η Ευαγγελία Παπανικολάου κάνει ένα σύντομο αφιέρωμα στο έργο της Helen Bonny. Το αφιέρωμα αυτό γίνεται με αφορμή τη συμπλήρωση ενός έτους από το θάνατο της Bonny η οποία ίδρυσε τη μέθοδο Guided Imagery and Music (GIM) και αφιέρωσε τη ζωή της για την εξέλιξη της μεθόδου παγκοσμίως.

Το πλούσιο υλικό που εμπεριέχεται σε αυτό το τεύχος του *Approaches*, συνοδεύεται από την εισαγωγή μίας καινούργιας ενότητας στο περιοδικό: *Ανταποκρίσεις από Συνέδρια*. Αυτή η ενότητα προσφέρει τη δυνατότητα σε επαγγελματίες του χώρου να μοιραστούν τις εντυπώσεις, τις εμπειρίες και τις σκέψεις τους, καθώς και σχετικό οπτικο-ακουστικό υλικό από σχετικά συνέδρια που έχουν παρακολουθήσει στην Ελλάδα ή το εξωτερικό. Απώτερος σκοπός αυτών των ανταποκρίσεων από συνέδρια είναι η ενίσχυση του επιστημονικού διαλόγου και η ενημέρωση του ευρύτερου κοινού. Η ενότητα αυτή εγκαινιάζεται με την ανταπόκριση της Lucia Kessler-Κακουλίδη από το *Europa InTakt 2010 - Culture and Persons with Special Needs: Music-Silence-Sound-Movement* το οποίο πραγματοποιήθηκε στο Πανεπιστήμιο της Dortmund στη Γερμανία τον Οκτώβριο του 2010.

Το παρόν τεύχος του *Approaches* ολοκληρώνεται με τις μεταφρασμένες περιλήψεις

των άρθρων, καθώς και με τις καθιερωμένες (πλέον) ενότητες: *Νέες Δημοσιεύσεις από την Ελλάδα και Προσεχή Δρώμενα*.

Εύχομαι τα μελλοντικά τεύχη του *Approaches* να ακολουθήσουν τη δυναμική πορεία του περιοδικού, η οποία συνεχίζεται με το παρόν νέο τεύχος. Καλή ανάγνωση!

Βιβλιογραφία

Bergstrøm-Nielsen, C. (2009). Graphic notation in music therapy: A discussion of what to notate in graphic notation, and How. *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, 1(2), 72-92. Ανακτήθηκε από το <http://approaches.primarymusic.gr>

Bergstrøm-Nielsen, C. (2010). Graphic notation – the simple sketch and beyond. *Nordic Journal of Music Therapy*, 19(2), 162-177.

Παπανικολάου, Ε. (2011). Χαιρετισμός και εισαγωγική ομιλία. Στα πρακτικά της 1ης επιστημονικής ημερίδας του ΕΣΠΕΜ. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, Ειδικό Τεύχος 2011, 9-13. Ανακτήθηκε από το <http://approaches.primarymusic.gr>

Tsirir, G. (2011). Music therapy in Greece. *Voices: A World Forum for Music Therapy*. Ανακτήθηκε από το www.voices.no

Wosch, T., & Wigram, T. (Eds.). (2007). *Microanalysis in Music Therapy: Methods, Techniques and Applications for Clinicians, Researchers, Educators and Students*. London: Jessica Kingsley.

Προτεινόμενη παραπομπή:

Τσίρης, Γ. (2011). Δύο χρόνια *Approaches*. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, 3(1), 2-3. Ανακτήθηκε από το <http://approaches.primarymusic.gr>

Editorial

Two Years of *Approaches*

Giorgos Tsiris

This new issue of *Approaches* marks the beginning of the third year of the journal's life! Celebrating this anniversary and the successful completion of two years of the journal's publications, the first article presents a review of *Approaches* from 2009 onwards. This review outlines the profile of the journal and presents an analysis of its publications. The outcomes emerging from this analysis are discussed on a broader basis taking into account the contemporary state of music therapy and special music education in Greece (Papanikolaou 2011; Tsiris 2011).

Following this review, an article by Deborah Parker entitled *Reading the Music and Understanding the Therapeutic Process: Documentation, Analysis and Interpretation of Improvisational Music Therapy* is presented. In this article the author addresses various questions regarding the documentation and presentation of clinical material from improvisational music therapy – a topic that is often at the heart of music therapy discourses on educational, professional, and research levels (e.g., Bergstrøm-Nielsen 2009, 2010; Wosch & Wigram 2007). Parker proposes a model for documenting material from music therapy sessions where traditional music notation is combined with graphical representations and written analysis. The practical application of this model is illustrated through a case study of individual music therapy with a woman with autism. This case study is accompanied by relevant sound excerpts which contribute to further understanding of the proposed model.

The above articles are followed by three book reviews written from experts who come from different countries of the world. Harriet Powell from the United Kingdom reviews the book *Connecting through Music with People with Dementia: A Guide for Caregivers* (2009), Thomas Wosch from Germany reviews the book *Where Music Helps: Community Music Therapy in Action and Reflection* (2010) and Deborah Blair from the USA reviews the book *Constructing a Personal Orientation to Music Teaching* (2010). The latter

book (unlike the former two) comes from the field of music education and Blair approaches it through her own personal experience in the field of special music education.

Additionally, a brief tribute to the work of Helen Bonny is presented in this issue by Evangelia Papanikolaou. This tribute is written on the occasion of the first anniversary of the death of Bonny who founded the Guided Imagery and Music (GIM) method and devoted her life to the development of the method worldwide.

Also, a new section of the journal is introduced in this issue: *Conference Reports*. This section offers the opportunity for professionals to share their experiences, thoughts and reflections, as well as relevant audio-visual material from conferences that they have attended in Greece or abroad. These conference reports aim to strengthen the scientific dialogue and update the wider readership. This section is inaugurated with a report by Lucia Kessler-Kakoulidi from the *Europa InTakt 2010 - Culture and Persons with Special Needs: Music-Silence-Sound-Movement* which took place at the University of Dortmund, Germany in October 2010.

This issue of *Approaches* concludes with the translated abstracts of the articles, as well as with the (already established) sections of the journal: *New Publications in Greece* and *Upcoming Events*.

I hope the future issues of *Approaches* continue the dynamic route that the journal has followed so far, which this present new issue continues. Enjoy your reading!

References

- Bergstrøm-Nielsen, C. (2009). Graphic notation in music therapy: A discussion of what to notate in graphic notation, and How. *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, 1(2), 72-92. Retrieved from <http://approaches.primarymusic.gr>

- Bergstrøm-Nielsen, C. (2010). Graphic notation – the simple sketch and beyond. *Nordic Journal of Music Therapy*, 19(2), 162-177.
- Papanikolaou, E. (2011). Salutation and introductory speech [in Greek]. In the proceedings of the 1st day-conference of ESPEM. *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, Special Issue 2011, 9-13. Retrieved from <http://approaches.primarymusic.gr>
- Tsirir, G. (2011). Music therapy in Greece. *Voices: A World Forum for Music Therapy*. Retrieved from www.voices.no
- Wosch, T., & Wigram, T. (Eds.). (2007). *Microanalysis in Music Therapy: Methods, Techniques and Applications for Clinicians, Researchers, Educators and Students*. London: Jessica Kingsley.
-

Suggested citation:

- Tsirir, G. (2011). Two years of Approaches. *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, 3(1), 4-5. Retrieved from <http://approaches.primarymusic.gr>

Αφιέρωμα

Αφιέρωμα στην Helen Bonny

31 Μαρτίου 1921 - 25 Μαΐου 2010

Ευαγγελία Παπανικολάου

Ήταν τιμή μου όταν το 2006 ολοκλήρωσα τη μετεκπαίδευσή μου στη μουσικοθεραπεία Guided Imagery and Music (GIM) και ενημερώθηκα από το *Association for Music and Imagery* ότι το πτυχίο αποφοίτησής μου ήταν ένα από τα τελευταία που υπέγραψε προσωπικά η Helen Bonny· δηλαδή, το πρόσωπο που εμπνεύστηκε, ανέπτυξε και στήριξε τη συγκεκριμένη μέθοδο ως μουσικο-ψυχοθεραπευτική παρέμβαση, εδραιώνοντάς την ως μία από τις μεγαλύτερες σχολές μουσικοθεραπείας σε παγκόσμιο επίπεδο. Ήταν ακόμα μεγαλύτερη η συγκίνηση όταν πριν ένα χρόνο έμαθα ότι αυτό το ιστορικό για τη μουσικοθεραπεία πρόσωπο δεν υπάρχει πλέον στη ζωή, ύστερα από μία θρυλική, πρωτοποριακή και δημιουργική πορεία 89 χρόνων. Με αφορμή λοιπόν, την επέτειο ενός έτους από τον θάνατό της, γράφω αυτό το πολύ σύντομο αφιέρωμα στη ζωή και το έργο της.

Η Helen Lindquist Bonny (1921-2010) υπήρξε μουσικός, παιδαγωγός, μουσικοθεραπεύτρια και ψυχοθεραπεύτρια. Στάθηκε πρωτοπόρος στις σύγχρονες ψυχοθεραπείες, όταν πριν πενήντα χρόνια χρησιμοποίησε τη μουσική στα ερευνητικά προγράμματα θεραπειών της Ψυχιατρικής Κλινικής του Maryland (ΗΠΑ) με απρόσμενα θετικό αποτέλεσμα, εδραιώνοντας έτσι τις βάσεις για την ανάπτυξη αυτού που τελικά ονομάστηκε Guided Imagery and Music και αποτελεί πλέον αυτόνομη θεραπευτική μέθοδο. Η δουλειά της εμπνεύστηκε από μεγάλες φυσιογνωμίες όπως ο Hans Karl Leuner, ο Carl Jung και η Joan Kellogg (βλ., Παπανικολάου 2011).

Η Helen Bonny υπήρξε μία πραγματική οραματίστρια, ισορροπώντας το ενδιαφέρον της μεταξύ του μεγάλου σεβασμού της για την έρευνα και τη θεραπευτική επάρκεια, αλλά και για την λεπτομερώς προσανατολισμένη κλινική πρακτική, αφιερωμένη ανεπιφύλακτα στην ανάπτυξη του GIM μέχρι τις τελευταίες ημέρες της ζωής της. Εργάστηκε ακατάπαυστα με τους συνεργάτες της ιδρύοντας το 1988 το *Bonny Foundation of GIM*

Training το οποίο αρχικά ασχολήθηκε με την οργάνωση και παροχή εκπαίδευσης στο GIM. Στη συνέχεια, επεκτείνοντας τις δραστηριότητές του μετονομάστηκε σε *Bonny Institute*, και τελικά το 2008, έχοντας ολοκληρώσει έναν πλήρη κύκλο εργασιών και δραστηριοτήτων, παρέδωσε τη σκυτάλη σε έναν παγκόσμιο οργανισμό: το *Association for Music and Imagery* (AMI, www.ami-bonnymethod.org) που διευθετεί, οργανώνει και ελέγχει ζητήματα που αφορούν την κλινική ικανότητα, την έρευνα και τα υψηλά πρότυπα της εκπαίδευσης σε παγκόσμιο επίπεδο. Ως αποτέλεσμα, σήμερα υπάρχουν θεραπευτές της μεθόδου σε 25 χώρες, ενώ πολλές από αυτές διαθέτουν και μετεκπαιδευτικά προγράμματα πιστοποιημένα από το διεθνή οργανισμό *Association for Music and Imagery*.

Οι δημοσιεύσεις, τα κείμενα, τα βιβλία και οι παρουσιάσεις της δουλειάς της Helen Bonny είναι πάρα πολλά, τόσο της ίδιας, όσο και των συνεχιστών της μεθόδου, έχοντας προσφέρει αξιόλογο έργο σε αρκετούς κλινικούς και ψυχοθεραπευτικούς τομείς. Η συνεχής ανάδειξη έργου και δεδομένων συνεχίζεται μέσω του επιστημονικού περιοδικού *Journal of the Association for Music and Imagery* που εκδίδει το *Association for Music and Imagery*, ενώ αξιόλογη είναι η έκδοση του συγγραφικού έργου της Bonny στο συλλογικό τόμο *Music Consciousness: The Evolution of Guided Imagery and Music* (2002, επιμέλεια της Lisa Summers). Τέλος, αξίζει να αναφέρω το εκτενές αφιέρωμα του ειδικού τεύχους του ηλεκτρονικού περιοδικού *Voices: A World Forum for Music Therapy* (τεύχος 10, αριθμός 3) στη ζωή και το έργο της Bonny με ποικίλη ιστορική, θεωρητική και κλινική αρθρογραφία από όλο τον κόσμο.

Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει πολλές κινήσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη του GIM σε διεθνές επίπεδο μέσω ακαδημαϊκών φορέων, όπως του *Bonny Institute*, του *Association for Music and Imagery* και άλλων. Ήδη το 2001 η ίδια η Bonny,

οι παραπάνω φορείς, καθώς και άλλα σημαντικά πρόσωπα του χώρου δώρισαν το αρχείο με τις αδημοσίευτες εργασίες της Bonny, αρχεία μουσικής, ηχογραφημένες παρουσιάσεις της και άλλο σχετικό υλικό στη βιβλιοθήκη *Paley* του Πανεπιστημίου Temple των ΗΠΑ. Κατά αυτόν τον τρόπο, δημιουργήθηκε στο Τμήμα Μουσικοθεραπείας του Πανεπιστημίου μία τεράστια βάση αρχειοθετημένων δεδομένων ιστορικής, εκπαιδευτικής και κλινικής σημασίας, ειδικευμένη στη μουσικοθεραπεία GIM.

Τέλος, το 2010, λίγους μήνες μετά το θάνατο της Bonny, ο καθηγητής Lars Ole Bonde δημιούργησε στο Πανεπιστήμιο του Aalborg στη Δανία το *Guided Imagery and Music Resource Center*, συγκεντρώνοντας σχετικά επιστημονικά άρθρα, ερευνητικές μελέτες, διδακτορικές διατριβές, μουσικά προγράμματα και βιβλία. Παρέχεται έτσι στον αναγνώστη μία συστηματική ανασκόπηση της βιβλιογραφίας του GIM έως το 2010, η οποία αναβαθμίζεται συνεχώς με νέα δεδομένα.

Αντίστοιχα στην Ελλάδα, ως η μοναδική πιστοποιημένη θεραπεύτρια της μουσικοθεραπείας GIM ως σήμερα, καλούμαι να αντιπροσωπεύσω και να την εξελίξω περαιτέρω στα πλαίσια της ελληνικής κοινότητας, ως ένδειξη γνήσιας ευγνωμοσύνης και φόρου τιμής στο όραμα της Helen Bonny για τη διάδοση και ανάπτυξη των πολλαπλών δυνατοτήτων που προσφέρει η μέθοδος ως δυναμική, σύγχρονη θεραπευτική προσέγγιση. Αποδεικνύοντας έτσι σε όλο τον κόσμο - συνεισφέροντας και συμπλέοντας με την παγκόσμια θεραπευτική και επιστημονική κοινότητα - ότι η κληρονομιά της Helen Bonny παραμένει ζωντανή.

Προτεινόμενη παραπομπή:

Παπανικολάου, Ε. (2011). Αφιέρωμα στην Helen Bonny. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, 3(1), 6-7. Ανακτήθηκε από το <http://approaches.primarymusic.gr>

Σχετικές πηγές για το έργο της Helen Bonny

Archives for Guided Imagery and Music (The Temple University),
www.temple.edu/musictherapy/home/dbs/gim_bonny.htm

Association for Music and Imagery (AMI),
www.ami-bonnymethod.org

Bonny, H. (Editor: L. Summers) (2002). *Music Consciousness: The Evolution of Guided Imagery and Music*. Gilsum, NH: Barcelona Publishers.

Guided Imagery and Music Resource Centre (Aalborg University),
www.mt-research.aau.dk/guided-imagery-music-resource-center

Παπανικολάου, Ε. (2011). Η μέθοδος Guided Imagery and Music ως κλινική προσέγγιση, Στα πρακτικά της 1ης επιστημονικής ημερίδας του ΕΣΠΕΜ. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, Ειδικό Τεύχος 2011, 30-36.
<http://approaches.primarymusic.gr>

Special Commemorative Issue on the Life and Work of Helen Bonny, (2010), *Voices: A World Forum for Music Therapy*, 10 (3),
<https://voices.no/index.php/voices/issue/view/31>

Μία Ανασκόπηση και Ανάλυση του Έργου του *Approaches* (2009-2011)

Γιώργος Τσίρης

Περίληψη

Φέτος, το Μάιο του 2011, το περιοδικό *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική* συμπληρώνει επιτυχώς δύο χρόνια δημοσιεύσεων. Με αφορμή αυτήν την επέτειο, το παρόν άρθρο κάνει μία ανασκόπηση του έργου, των δημοσιεύσεων και των ευρύτερων δράσεων του *Approaches* από το 2009 μέχρι σήμερα.

Αυτή η ανασκόπηση επιχειρεί να σκιαγραφήσει το προφίλ του περιοδικού στην Ελλάδα, αλλά και το εξωτερικό, όπως αυτό έχει διαμορφωθεί κατά τα πρώτα χρόνια δράσης του. Σε αυτό το πλαίσιο γίνεται μία ανάλυση των δημοσιεύσεων του *Approaches* βάσει διαφόρων δεικτών και κριτηρίων: τύποι δημοσίευσης, είδη άρθρων, επιστημονικά πεδία, γλώσσες δημοσίευσης και χώρες προέλευσης συγγραφέων.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι το *Approaches* αποτελεί το πρώτο (και μοναδικό μέχρι σήμερα) περιοδικό μουσικοθεραπείας και ειδικής μουσικής παιδαγωγικής στην Ελλάδα, τα δεδομένα που προκύπτουν από την ανασκόπηση και ανάλυση του έργου του δεν περιορίζονται μόνο στο περιοδικό. Τα δεδομένα αυτά προσφέρουν χρήσιμες ενδείξεις και για την ευρύτερη κατάσταση και εξέλιξη των αντίστοιχων πεδίων (μουσικοθεραπεία και ειδική μουσική παιδαγωγική) στην Ελλάδα.

Λέξεις κλειδιά: *Approaches*, περιοδικό, ανασκόπηση, ανάλυση, μουσικοθεραπεία, ειδική μουσική παιδαγωγική, Ένωση Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΕΕΜΑΠΕ)

Εισαγωγή

Με αφορμή τον επετειακό εορτασμό των δύο πρώτων χρόνων λειτουργίας του περιοδικού *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική* (ISSN: 1791-9622), και όντας ο ιδρυτικός Επιμελητής Σύνταξης αυτού, επιχειρώ στο παρόν άρθρο να κάνω μία ανασκόπηση των δράσεων του μέχρι σήμερα.

Ο Γιώργος Τσίρης είναι Υποψήφιος Διδάκτορας Μουσικοθεραπείας στο Nordoff Robbins, The City University του Λονδίνου. Εργάζεται ως βοηθός έρευνας στο Ερευνητικό Τμήμα του Nordoff Robbins και ως μουσικοθεραπευτής στο St Christopher's Hospice.

Είναι επίσης καταρτισμένος ειδικός παιδαγωγός και έχει εργαστεί με παιδιά με ειδικές ανάγκες σε σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Είναι ο ιδρυτικός Επιμελητής Σύνταξης του περιοδικού *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*. Ακόμη, είναι ο συντονιστής του Δικτύου Έρευνας και κοινός συντονιστής του Δικτύου Ανακουφιστικής και Παρηγορητικής Φροντίδας του Βρετανικού Συλλόγου Μουσικοθεραπείας (BAMT), ενώ από το 2011 υπηρετεί ως ο Αντιπρόσωπος του Ελληνικού Συλλόγου Πτυχιούχων Επαγγελματιών Μουσικοθεραπευτών (ΕΣΠΕΜ).

Email: giorgos.tsiris@gmail.com

Προτρέπω τον αναγνώστη να προσεγγίσει τα στοιχεία που παροσιάζονται παρακάτω κριτικά, διατηρώντας ενεργές πολλαπλές προοπτικές και ερωτήσεις, όπως: «Με ποιούς τρόπους σχετίζονται τα στοιχεία που προκύπτουν από την παρούσα ανασκόπηση με την ευρύτερη ανάπτυξη της μουσικοθεραπείας, της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής, καθώς και άλλων συγγενών επιστημονικών πεδίων στην Ελλάδα;», «Ποιές ανάγκες και δυνατότητες αναγνωρίζονται για την περαιτέρω ανάπτυξη αυτών των πεδίων;». Με αυτόν τον τρόπο, ελπίζω ο κάθε αναγνώστης να αναγνωρίσει εν δυνάμει τρόπους μέσω των οποίων ίσως και ο ίδιος μπορεί να συμβάλει στο έργο και το όραμα του *Approaches*, όπως αυτό παρουσιάζεται παρακάτω.

Μερικά ιστορικά στοιχεία και το πλαίσιο λειτουργίας του *Approaches*

Το Νοέμβριο του 2006 εντάχθηκα στο περιοδικό *Μουσική σε Πρώτη Βαθμίδα*¹ της Ένωσης Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΕΕΜΑΠΕ) ως μέλος της συντακτικής του ομάδας – μία ενθουσιώδης ομάδα επιστημόνων και ειδικών κυρίως από τον ελληνικό χώρο της μουσικής εκπαίδευσης. Σε συζητήσεις μου με τα μέλη της συντακτικής ομάδας του περιοδικού, αλλά και με συναδέλφους εκτός αυτής (όπως μουσικοθεραπευτές, ειδικούς παιδαγωγούς και ερευνητές του χώρου), συχνά προέκυπταν προβληματισμοί σχετικά με την ανάπτυξη των πεδίων της μουσικοθεραπείας και της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής στην Ελλάδα. Μερικές βασικές συνιστώσες αυτών των προβληματισμών ήταν η ανάγκη για διαφοροποίηση και διάλογο μεταξύ αυτών των δύο πεδίων, καθώς και η ανάγκη για ανάπτυξη συγγραφικής και ερευνητικής δραστηριότητας, καθώς και αντίστοιχων δημοσιεύσεων στην Ελλάδα. Προς αυτήν την κατεύθυνση, και έχοντας τη σύμφωνη γνώμη και θερμή ενθάρρυνση των μελών της συντακτικής ομάδας της *Μουσικής σε Πρώτη Βαθμίδα*, ανέλαβα τη δημιουργία μίας ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης. Σκοπός αυτής της βιβλιοθήκης ήταν η συλλογή υλικού και δημοσιεύσεων σχετικών με τη μουσικοθεραπεία και την ειδική μουσική παιδαγωγική, προς ελεύθερη πρόσβαση και χρήση από τον κάθε ενδιαφερόμενο. Ωστόσο, μερικούς μήνες αργότερα και αφού είχε συγκεντρωθεί ένα μέρος του υλικού, αναγνωρίσαμε πως οι ανάγκες της μουσικοθεραπευτικής, αλλά και της εκπαιδευτικής κοινότητας απαιτούσαν κάτι

διαφορετικό. Απαιτούσαν ένα δυναμικό μέσο το οποίο δεν θα συλλέγει απλά ήδη υπάρχουσες δημοσιεύσεις και υλικό, αλλά θα πυροδοτεί τη δημιουργία και διανομή νέας επιστημονικής γνώσης και έρευνας, θα εμπνέει επαγγελματικές πρακτικές και θα υποστηρίζει καινοτόμες προσπάθειες στο χώρο. Έτσι, η ιδέα για τη δημιουργία ενός πρωτοπόρου επιστημονικού (ηλεκτρονικού) περιοδικού γεννήθηκε...

Τον Σεπτέμβριο του 2008 λοιπόν, και ύστερα από ένα μαραθώνιο γόνιμων συζητήσεων και επαφών με διάφορους συναδέλφους και ειδικούς, ιδρύθηκε το *Approaches*, το πρώτο επιστημονικό περιοδικό στην Ελλάδα το οποίο είναι αφιερωμένο στα πεδία της μουσικοθεραπείας και της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής.

Το περιοδικό ιδρύθηκε ως μέρος των ευρύτερων δράσεων της ΕΕΜΑΠΕ (www.primarymusic.gr) οι οποίες εμπίπτουν στον πέμπτο σκοπό του καταστατικού της (άρθρο 2, 5 Απριλίου 2004) που ορίζει την «ανάπτυξη πρωτοβουλιών στον τομέα της μουσικής έρευνας, με την προώθηση ιδιαίτερα, της διεπιστημονικής συνεργασίας και τον προσανατολισμό της προς την κοινωνία και τις ανάγκες της». Οι πρώτοι εννέα μήνες από την ίδρυση του περιοδικού (από τον Σεπτέμβριο του 2008 μέχρι το Μάιο του 2009) λειτούργησαν ως μία περίοδος ‘κυοφορίας’ του περιοδικού. Κατά τη διάρκεια αυτών των μηνών αναπτύχθηκαν όλα τα απαραίτητα μέσα για την άρτια λειτουργία του *Approaches*. Μεταξύ άλλων, δημιουργήθηκε ο ιστοχώρος του περιοδικού (<http://approaches.primarymusic.gr>), έγιναν οι απαραίτητες προετοιμασίες για την έκδοση του πρώτου τεύχους και αναζητήθηκαν κατάλληλοι συνεργάτες για τη στελέχωση της ομάδας του *Approaches*.

Η ομάδα του *Approaches*

Το *Approaches* αποτελείται σήμερα από μία δυναμική ομάδα ανθρώπων με πλούσια πρακτική και επιστημονική εμπειρία στους χώρους της μουσικοθεραπείας και της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής.

Όπως φαίνεται στον πίνακα 1, τα μέλη της ομάδας του *Approaches* προέρχονται κυρίως από την ελληνική ακαδημαϊκή, θεραπευτική και εκπαιδευτική κοινότητα. Αυτή η σύνθεση ειδικών τόσο από την επιστημονική, όσο και από την πρακτική κοινότητα, αντανάκλα την ευρύτερη προσπάθειά του *Approaches* για υγιή διασύνδεση θεωρίας, έρευνας και πράξης. Κατά αυτόν τον τρόπο, το *Approaches* αποσκοπεί στην προώθηση «ενός πολιτισμού όπου η βασισμένη σε τεκμήρια πρακτική (evidence-based practice) εξισορροπείται με τα βασισμένα στην πρακτική τεκμήρια (practice-based evidence)» (Τσίρης 2010: 3). Φυσικά, η

¹ Η *Μουσική σε Πρώτη Βαθμίδα* είναι μία περιοδική έκδοση της ΕΕΜΑΠΕ η οποία εστιάζει κυρίως σε ζητήματα της σύγχρονης μουσικής παιδαγωγικής (<http://mspv.primarymusic.gr/mspv>).

ομάδα του *Approaches* αναπτύσσεται διαρκώς (ανταποκρινόμενη στις ολοένα αυξανόμενες δράσεις του περιοδικού), έχοντας καλωσορίσει το τελευταίο έτος μέλη και από το Ηνωμένο Βασίλειο.

Επιμελητής Σύνταξης

Γιώργος Τσίρης, Υπ. Διδάκτορας, Nordoff Robbins, The City University, UK

Συντακτική Επιτροπή: Μουσικοθεραπεία

Friederun Anna Böhmig, Μουσικοθεραπεύτρια

Ιωάννα Ετμεκτσόγλου PhD, Επίκουρη Καθηγήτρια Μουσικής Ψυχολογίας, Μουσικοθεραπεύτρια, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Δημήτρης Κουκουράκης, Μουσικοθεραπευτής

Μάρκος Ντάουμπερ, Μουσικοθεραπευτής - Μουσικοψυχολόγος

Ευαγγελία Παπανικολάου, Μουσικοθεραπεύτρια - Ψυχοθεραπεύτρια GIM

Μαρία Φρουδάκη, Μουσικοθεραπεύτρια

Stuart Wood, Υπ. Διδάκτορας, Nordoff Robbins, The City University, UK

Συντακτική Επιτροπή: Ειδική Μουσική Παιδαγωγική

Παναγιώτης Καμπύλης PhD, Α' Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Αθηνών

Παναγιώτης Κανελλόπουλος PhD, Επίκουρος Καθηγητής Μουσικής Παιδαγωγικής, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Λευκοθέα Καρτασιδίου PhD, Επίκουρη Καθηγήτρια Ειδικής Αγωγής, Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Δήμητρα Κόνιαρη PhD, Μουσικόλογος/Μουσικοπαιδαγωγός, Π.Δ. 407/80, Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Ελένη Λαπιδάκη PhD, Επίκουρη Καθηγήτρια Μουσικής Παιδαγωγικής/Ψυχολογίας, Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Λελούδα Στάμου PhD, Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Συντονιστές Συνδέσμων και Αρμόνων

Δώρα Παυλίδου, Μουσικοθεραπεύτρια

Εργίνα Σαμπαθιανάκη, Μουσικοθεραπεύτρια

Γλωσσικοί Σύμβουλοι

Catherine Carr, Υπ. Διδάκτορας, Queen Mary University of London, UK

Claire Hope, Μουσικοθεραπεύτρια

Λιγειαριστές Ιστογώρου

Αγοράκης Μπομπότας

Παύλος Παπαδάκης

Πίνακας 1: Η ομάδα του *Approaches*

Η φιλοσοφία του Approaches

Η ομάδα, όπως και οι δράσεις του *Approaches*, διέπονται από μία κοινή φιλοσοφία η οποία διακρίνεται από τρία βασικά χαρακτηριστικά².

Το πρώτο χαρακτηριστικό είναι η επιστημονικότητα. Το *Approaches* αποσκοπεί στη δημοσίευση κειμένων και υλικού που διακρίνονται

για την επιστημονική τους εγκυρότητα. Προς αυτήν την κατεύθυνση, κάθε κείμενο που υποβάλλεται προς δημοσίευση ακολουθεί την προκαθορισμένη διαδικασία τυφλής ομότιμης αναθεώρησης ή κρίσης (blind peer-review) του περιοδικού, όπως εξηγείται στην επόμενη ενότητα.

Δεύτερο χαρακτηριστικό της φιλοσοφίας του *Approaches* είναι η σαφής διάκριση της μουσικοθεραπείας και της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής ως δύο διαφορετικά (αλλά συγγενή) επιστημονικά πεδία³. Αυτή η διαφοροποίηση συμβάλλει στην αποσαφήνιση εννοιών, όρων, ρόλων, στόχων, τρόπων και πλαισίων εργασίας που προέρχονται από το κάθε πεδίο αντίστοιχα – γεγονός που αποτελεί ζωτικό στοιχείο ανάπτυξης τόσο του περιοδικού, όσο και των αντίστοιχων επιστημονικών πεδίων. Η παράλληλη προώθηση και των δύο πεδίων στα πλαίσια του περιοδικού βασίζεται στην πεποίθηση ότι η σωστή διαφοροποίησή τους, αλλά και ο γόνιμος διάλογος μεταξύ τους συνεισφέρει ουσιαστικά στην ταυτόχρονη ανάπτυξη αυτών. Ακόμη, η παράλληλη ανάπτυξη αυτών των πεδίων ανταποκρίνεται στη σύγχρονη απαίτηση για στενή συνεργασία μεταξύ μουσικοθεραπευτών, εκπαιδευτικών μουσικής και άλλων ειδικών – μία απαίτηση που εντάσσεται στο ευρύτερο σύγχρονο μουσικό, κοινωνικό-πολιτικό, οικονομικό και πολιτισμικό πλαίσιο της Ελλάδας, αλλά και του εξωτερικού.

Τρίτο συστατικό στοιχείο της φιλοσοφίας του *Approaches* αποτελεί ο σεβασμός των διαφορετικών προσεγγίσεων και προοπτικών. Ως τόπος δημιουργικής συνάντησης, επιστημονικού διαλόγου, συνεργασίας και προβληματισμού, το *Approaches* προσκαλεί κάθε ειδικό, ερευνητή και συγγραφέα του χώρου - ανεξαρτήτως φιλοσοφίας, προσέγγισης ή προοπτικής - να εκφράσει τις ιδέες, τα ευρήματα και το έργο του στο περιοδικό (εφόσον φυσικά πληρεί τις προδιαγραφές αυτού). Αυτή η ενθάρρυνση της διαφορετικότητας και της ποικιλομορφίας στο περιοδικό, αντανακλάται παρομοίως και στο ευρύ αναγνωστικό κοινό στο οποίο απευθύνεται το *Approaches*: μουσικοθεραπευτές, εκπαιδευτικούς μουσικής, ειδικούς παιδαγωγούς, αλλά και σε κάθε άλλο επαγγελματία ή ενδιαφερόμενο στους χώρους της μουσικής, της θεραπείας, της εκπαίδευσης, της υγείας, του πολιτισμού και των κοινωνικών υπηρεσιών.

Το περιοδικό Approaches

Το περιοδικό *Approaches* δημοσιεύεται σε ηλεκτρονική μορφή (pdf) και ακολουθεί τη διεθνή

³ Για μία πιο λεπτομερή αναφορά στη διαφοροποίηση των πεδίων της μουσικοθεραπείας και της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής, βλ. Αδαμοπούλου (2009), Καρτασιδίου (2004) και Τσίρης (2009).

πολιτική ανοιχτής πρόσβασης (το λεγόμενο «open access policy»). Αυτή η πολιτική προωθείται ως η καλύτερη μέθοδος πληροφόρησης και ενημέρωσης για την επιστημονική και δημόσια πρόοδο (COPE 2010· Research Information Network 2011). Η σημασία της ανοιχτής πρόσβασης βέβαια, αποκτά ακόμη μεγαλύτερη αξία στα πλαίσια της σύγχρονης οικονομικής ύφεσης που τόσο η Ελλάδα, όσο και άλλες χώρες αντιμετωπίζουν (Τσίρης 2010, 2011).

Κατά αυτόν τον τρόπο, το *Approaches* αποσκοπώντας στην αποτελεσματική ενημέρωση και πρόοδο των επαγγελματιών του χώρου της μουσικοθεραπείας και της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής, προσφέρει δωρεάν πρόσβαση σε όλα τα τεύχη του περιοδικού μέσα από τον ιστοχώρο του <http://approaches.primarymusic.gr>. Ακόμη, επίσημες γλώσσες του *Approaches* είναι τα ελληνικά και τα αγγλικά – γεγονός που το καθιστά προσβάσιμο και στη διεθνή κοινότητα.

Το περιοδικό δημοσιεύει δύο τεύχη ανά έτος: Άνοιξη και Φθινόπωρο. Το πρώτο τεύχος του περιοδικού δημοσιεύθηκε την Άνοιξη του 2009 και μέχρι σήμερα έχουν δημοσιευθεί συνολικά τέσσερα τακτικά τεύχη. Επιπροσθέτως, το Μάρτιο του 2011 δημοσιεύθηκε το πρώτο ειδικό τεύχος του περιοδικού. Αυτό το ειδικό τεύχος δημοσιεύθηκε σε συνεργασία με τον Ελληνικό Σύλλογο Πτυχιούχων Επαγγελματιών Μουσικοθεραπευτών (ΕΣΠΕΜ) και περιείχε τα πρακτικά της πρώτης επιστημονικής ημερίδας του συλλόγου.

Στο περιοδικό δημοσιεύεται ένα εύρος κειμένων και άρθρων, όπως αναλύεται παρακάτω. Κάθε κείμενο που υποβάλλεται προς δημοσίευση ακολουθεί την προκαθορισμένη διαδικασία τυφλής ομότιμης αναθεώρησης (blind peer-review) του περιοδικού. Το *Approaches*, όπως κάθε επιστημονικό περιοδικό, διαθέτει μία ομάδα ομότιμων αναθεωρητών ή κριτών (peer-reviewers), τα ονόματα των οποίων αναγράφονται στον πίνακα 1. Οι αναθεωρητές αξιολογούν τα κείμενα που υποβάλλονται προς δημοσίευση. Αυτή η διαδικασία τυφλής ομότιμης αναθεώρησης αποτελεί το βασικό μέσο για να εξασφαλιστεί η ποιότητα των κειμένων που δημοσιεύονται στο περιοδικό. Επίσης, η διαδικασία αυτή βοηθάει τους υποψήφιους συγγραφείς να επιτύχουν τη βέλτιστη ποιότητα στα κείμενά τους, έτσι ώστε όχι μόνο να ανταποκρίνονται στις προδιαγραφές του περιοδικού (και συνεπώς να δημοσιευθούν), αλλά και να αποδώσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις προθέσεις τους⁴.

⁴ Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τη διαδικασία ομότιμης αναθεώρησης, βλ. Τσίρης και Procter (2009) όπου γίνεται μία συγκριτική μελέτη των περιοδικών *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική* (Ελλάδα) και *British Journal of Music Therapy* (Ηνωμένο Βασίλειο).

Ο ιστοχώρος του *Approaches*: Σύνδεσμοι, δρώμενα, newsletter και mailing list

Πέρα από το περιοδικό, ο ιστοχώρος του *Approaches* προσφέρει ένα εύρος επιπρόσθετου υλικού. Πιο συγκεκριμένα, προσφέρει εκατοντάδες συνδέσμους σχετικά με τη μουσικοθεραπεία, την ειδική μουσική παιδαγωγική και άλλα συγγενή πεδία, όπως η μουσική ιατρική και οι θεραπείες μέσω άλλων τεχνών. Οι σύνδεσμοι αυτοί είναι οργανωμένοι σε έξι βασικές κατηγορίες: i) Ενώσεις, ii) Εκπαίδευση, iii) Έρευνα, iv) Περιοδικά & Βάσεις Δεδομένων, v) Υπηρεσίες και vi) Forums, Δίκτυα & Blogs.

Επίσης, ο ιστοχώρος του *Approaches* διαθέτει μία πλήρως ενημερωμένη λίστα από δρώμενα, όπως συνέδρια και σεμινάρια. Αυτή η λίστα ανανεώνεται τακτικά με δρώμενα που λαμβάνουν μέρος τόσο στην Ελλάδα, όσο και το εξωτερικό⁵.

Ακόμα, μέσα από τον ιστοχώρο ο κάθε αναγνώστης έχει δωρεάν πρόσβαση στο Newsletter του *Approaches*, το οποίο προσφέρει ενημερώσεις σχετικά με το περιοδικό και τις δράσεις του, νέα και εξελίξεις από την Ελλάδα και το εξωτερικό, καθώς και ανακοινώσεις για προσεχή δρώμενα. Το Newsletter του *Approaches* έχει δημοσιεύσει συνολικά δέκα τεύχη από το Φεβρουάριο του 2010 μέχρι τον Απρίλιο του 2011.

Τέλος, το *Approaches* διαθέτει έναν κατάλογο παραληπτών ηλεκτρονικής αλληλογραφίας (mailing list), ο οποίος αγγίζει σήμερα τα 900 μέλη από όλο τον κόσμο. Ενδεικτικά αναφέρω ορισμένες χώρες προέλευσης των μελών του *Approaches*: Αγγλία, Αυστραλία, Βέλγιο, Δανία, ΗΠΑ, Ισλανδία, Ισραήλ, Καναδάς, Λιθουανία, Νότιος Κορέα, Ουγγαρία, Πολωνία και Πορτογαλία. Αξίζει να σημειωθεί ότι περίπου το 60% των μελών του είναι Έλληνες - γεγονός που αντικατοπτρίζει το έντονο ενδιαφέρον της ελληνικής κοινότητας για τη μουσικοθεραπεία και την ειδική μουσική παιδαγωγική. Όλα τα μέλη του mailing list λαμβάνουν άμεσα και δωρεάν το Newsletter του *Approaches* μέσω μηνυμάτων ηλεκτρονικής αλληλογραφίας (emails)⁶.

Ανασκόπηση και ανάλυση των δημοσιεύσεων του περιοδικού

Με αφορμή την επέτειο δύο χρόνων δημοσιεύσεων του *Approaches* (Μάιος 2009 – Μάιος 2011), ακολουθεί μία ανασκόπηση και ανάλυση των

⁵ Για ανακοίνωση συνεδρίων, σεμιναρίων, εργαστηρίων και άλλων δρώμενων στον ιστοχώρο του *Approaches*, απευθυνθείτε στη Συντονίστρια Συνδέσμων και Δρώμενων: Δώρα Παυλίδου, dorapavlidou@gmail.com

⁶ Για εγγραφή στο mailing list του *Approaches*, απευθυνθείτε στη Συντονίστρια Συνδέσμων και Δρώμενων: Εργίνα Σαμπαθιανάκη, ergina.sampathianaki@gmail.com

δημοσιεύσεων του περιοδικού μέχρι σήμερα. Σκοπός αυτής της ανασκόπησης είναι να σκιαγραφήσει διάφορες όψεις των δημοσιεύσεων και δράσεων του περιοδικού, αλλά και να προσφέρει ορισμένους δείκτες χρήσιμους για τη μελλοντική του εξέλιξη.

Μέθοδος

Για τους σκοπούς της παρούσας ανασκόπησης συμπεριλαμβάνονται όλα τα τεύχη του περιοδικού που έχουν δημοσιευθεί μέχρι σήμερα:

Τεύχος 1, αριθμός 1 (Ανοιξη 2009)
 Τεύχος 1, αριθμός 2 (Φθινόπωρο 2009)
 Τεύχος 2, αριθμός 1 (Ανοιξη 2010)
 Τεύχος 2, αριθμός 2 (Φθινόπωρο 2010)
 Ειδικό Τεύχος 2011 (Μάρτιος 2011)

Στο πλαίσιο αυτής της ανασκόπησης λαμβάνονται υπόψη όλες οι δημοσιεύσεις που εμπερικλείονται στα παραπάνω τεύχη. Οι δημοσιεύσεις αυτές αναλύονται βάσει των ακόλουθων πέντε δεικτών και κριτηρίων:

- i. τύποι δημοσίευσης,
- ii. είδη άρθρων,
- iii. επιστημονικά πεδία,
- iv. γλώσσες δημοσίευσης,
- v. χώρες προέλευσης συγγραφέων.

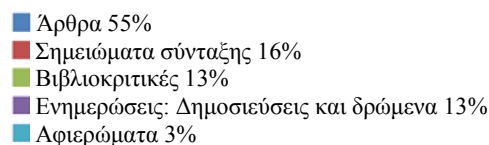
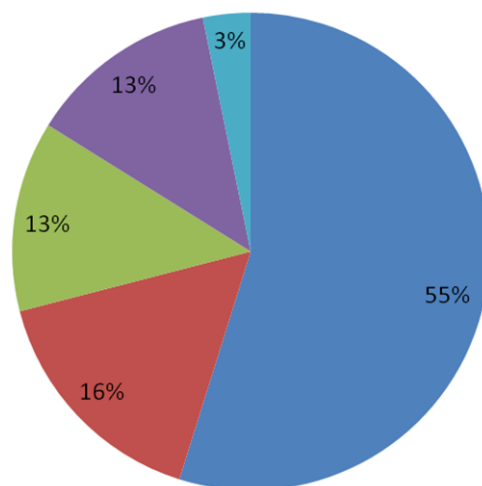
Αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης των δημοσιεύσεων του *Approaches* παρουσιάζονται παρακάτω σε πέντε υποενότητες. Οι υποενότητες αυτές αντιστοιχούν στους πέντε δείκτες που υιοθετούνται από τη μέθοδο της ανασκόπησης. Κάθε υποενότητα συνοδεύεται από σχολιασμό των εκάστοτε αποτελεσμάτων, ενώ στο τέλος γίνεται μία συνολική συζήτηση των συμπερασμάτων.

i) Τύποι δημοσιεύσεων

Από το 2009 μέχρι σήμερα το περιοδικό *Approaches* έχει δημοσιεύσει κείμενα που παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλομορφία⁷. Όπως φαίνεται στο διάγραμμα 1, το μεγαλύτερο ποσοστό των δημοσιεύσεων είναι άρθρα (55%) και σημειώματα σύνταξης (16%). Ακολουθούν βιβλιοκριτικές (13%), ενημερώσεις σχετικά με νέες δημοσιεύσεις και προσεχή δρώμενα στην Ελλάδα

και το εξωτερικό (13%), καθώς και αφιερώματα (3%).

Διάγραμμα 1: Τύποι δημοσιεύσεων

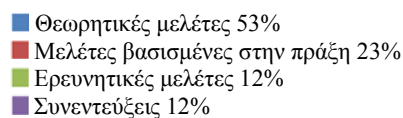
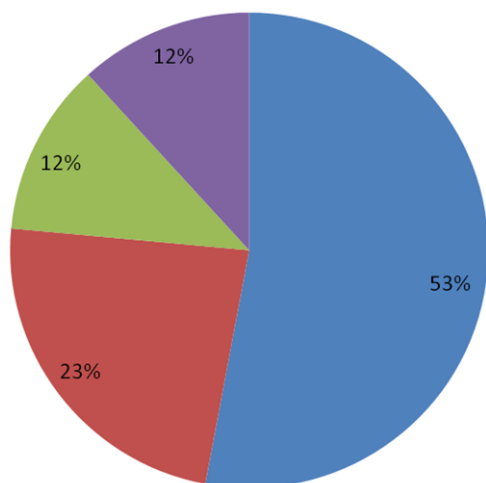
Η έμφαση στη δημοσίευση άρθρων είναι ένα αναμενόμενο αποτέλεσμα για τη δραστηριοποίηση του *Approaches*, όπως συμβαίνει και με κάθε άλλο επιστημονικό περιοδικό. Όσον αφορά τις βιβλιοκριτικές, αποτελούν μία ζωντανή (αλλά σχετικά νέα) ενότητα του περιοδικού, η συστηματική ανάπτυξη της οποίας άρχισε το Φθινόπωρο του 2010 (τεύχος 2, αριθμός 2). Στο ενδιάμεσο χρονικό διάστημα το *Approaches* έχει εγκαθιδρύσει κανάλια επικοινωνίας με σχετικούς διεθνείς εκδοτικούς οίκους (όπως Ashgate, Barcelona Publishers, Jessica Kingsley Publishers, Oxford University Press), ενώ αντίστοιχη δραστηριοποίηση με ελληνικούς εκδοτικούς οίκους έχει προγραμματιστεί. Τα παραπάνω πρόκειται να οδηγήσουν στην αύξηση των βιβλιοκριτικών μέσα στα ερχόμενα τεύχη του περιοδικού, κάτι που θα συμβάλει ουσιαστικά στην περαιτέρω ανάπτυξη του επιστημονικού διαλόγου και στην ενημέρωση του αναγνωστικού κοινού του *Approaches*.

ii) Είδη άρθρων

Όπως φάνηκε παραπάνω, τα άρθρα καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο ποσοστό (55%) των δημοσιεύσεων του *Approaches*. Τα άρθρα αυτά παρουσιάζουν μία ποικιλομορφία στο είδος τους. Όπως φαίνεται στο διάγραμμα 2, το μεγαλύτερο ποσοστό των άρθρων που έχουν δημοσιευθεί μέχρι σήμερα στο *Approaches* είναι θεωρητικές μελέτες (53%). Στη συνέχεια ακολουθούν άρθρα που παρουσιάζουν

⁷ Στις δημοσιεύσεις που αναλύονται στην υποενότητα *Τύποι δημοσιεύσεων* εξαιρούνται οι χαρρεπιστήριες επιστολές που δημοσιεύθηκαν στο τεύχος 1 (αριθμός 1 και 2) και οι δημοσιεύσεις περιλήψεων.

μελέτες βασισμένες στην πράξη (23%) και τα οποία συμπεριλαμβάνουν κυρίως μελέτες περίπτωσης από τη θεραπευτική ή εκπαιδευτική εμπειρία. Τέλος, τα άρθρα που παρουσιάζουν ερευνητικές μελέτες, όσο και αυτά που αφορούν συνεντεύξεις, καλύπτουν συνολικά το 24% των άρθρων του περιοδικού μέχρι σήμερα (12% η κάθε κατηγορία).

Διάγραμμα 2: Είδη άρθρων

Όπως προκύπτει από τα δεδομένα, οι ερευνητικές μελέτες αποτελούν ένα μικρό μέρος (12%) των δημοσιεύσεων του περιοδικού μέχρι σήμερα, ενώ αξίζει να επισημανθεί πως όλες αυτές οι μελέτες προέρχονται από το εξωτερικό. Η παρατήρηση αυτή αντανακλά την έλλειψη σχετικής έρευνας στην Ελλάδα – ένα γεγονός που σχετίζεται άμεσα με τις εργασιακές ευκαιρίες των επαγγελματιών του χώρου, αλλά και με την γενικότερη έλλειψη χρηματοδότησης για έρευνα στη χώρα (Τσίρης 2011· Tsisiris 2011).

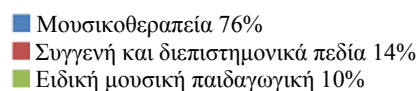
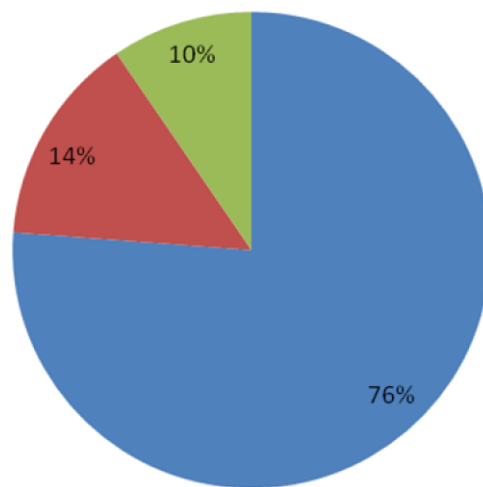
Σε αυτό το σημείο βέβαια, είναι σημαντικό να σημειωθεί πως οι μελέτες περίπτωσης αποτελούν ένα ισχυρό ερευνητικό εργαλείο, ιδίως στους χώρους της μουσικοθεραπείας και άλλων συγγενών πεδίων όπου η καταγραφή και μελέτη της (δι)υποκειμενικής εμπειρίας αποτελεί βασικό θεμέλιο για την ανάπτυξη σχετικής επιστημονικής γνώσης (Aldridge 2005). Ωστόσο, οι μελέτες περίπτωσης που έχουν δημοσιευθεί στο περιοδικό μέχρι σήμερα δεν υιοθετούν μία ερευνητική στάση και για αυτό το λόγο κατηγοριοποιήθηκαν ως *Μελέτες βασισμένες στην πράξη* και όχι ως *Ερευνητικές μελέτες*.

Υποστηρίζω πως η αξιοποίηση της μελέτης περίπτωσης ως ερευνητικό εργαλείο είναι ζωτικής

σημασίας για την παραγωγή ερευνητικών αποτελεσμάτων και την αντίστοιχη εξέλιξη πρακτικών. Αυτό ισχύει ιδίως για τους επαγγελματίες του χώρου στην Ελλάδα οι οποίοι έρχονται συχνά αντιμέτωποι με την έλλειψη πόρων (π.χ. εξειδικευμένα λογισμικά και ερευνητικά εργαλεία) που άλλες ερευνητικές μέθοδοι προαπαιτούν. Το *Approaches* φιλοδοξεί να συμβάλει προς αυτήν την κατεύθυνση δίνοντας έμφαση στη δημοσίευση μελετών περίπτωσης, εφόσον πάντα η εκάστοτε δημοσίευση πληρεί τις προδιαγραφές και τα υψηλά πρότυπα του περιοδικού.

iii) Επιστημονικά πεδία

Όλες οι δημοσιεύσεις του περιοδικού αφορούν τα πεδία της μουσικοθεραπείας, της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής, ή άλλα συγγενή και διεπιστημονικά πεδία. Το διάγραμμα 3, το οποίο απεικονίζει τις δημοσιεύσεις του *Approaches* βάσει αυτών των πεδίων⁸, δείχνει πως το 76% των δημοσιεύσεων προέρχεται από το πεδίο της μουσικοθεραπείας, το 14% από συγγενή και διεπιστημονικά πεδία (όπως μουσική και υγεία, και νευροψυχολογία της μουσικής), ενώ το 10% προέρχεται από το πεδίο της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής.

Διάγραμμα 3: Επιστημονικά πεδία

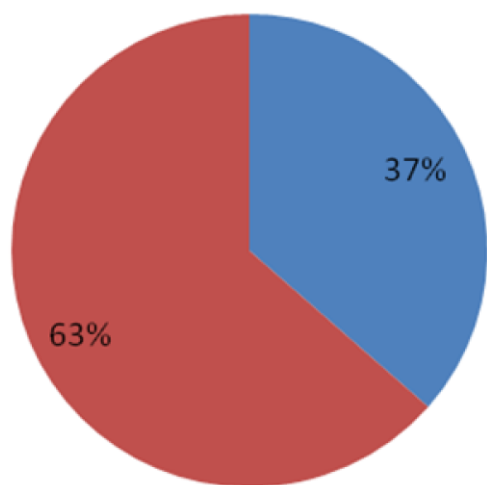
Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να εστιάσω στο μικρό ποσοστό δημοσιεύσεων που προέρχονται από το πεδίο της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής. Το ποσοστό αυτό πιθανόν υποδηλώνει μία γενικότερη

⁸ Σε αυτήν την ενότητα συγκαταλέγονται όλα τα άρθρα και οι βιβλιοκριτικές που έχουν δημοσιευθεί στο *Approaches* μέχρι τον Απρίλιο του 2011.

έλλειψη σχετικού υλικού, αλλά και συγγραφικής ή ερευνητικής δραστηριοποίησης η οποία παρατηρείται στο πεδίο αυτό (ιδίως στην Ελλάδα). Το γεγονός αυτό συνδέεται ενδεχομένως με την αντίστοιχη έλλειψη εξειδίκευσης των εκπαιδευτικών μουσικής οι οποίοι εργάζονται στο χώρο της ειδικής αγωγής, με τις εργασιακές τους συνθήκες και ευκαιρίες, αλλά και πιθανώς με ένα περιορισμένο συγγραφικό ενδιαφέρον των ίδιων των εκπαιδευτικών (Καρτασίδου & Σούλης 2000· Καρτασίδου & Τσίρης 2007). Η αύξηση των δημοσιεύσεων από το χώρο της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής ωστόσο, είναι ζωτική για την περαιτέρω ανάπτυξη του χώρου και των αντίστοιχων εκπαιδευτικών πρακτικών. Το περιοδικό ευελπιστεί να συμβάλλει στην αύξηση σχετικών δημοσιεύσεων, κάτι που θα βοηθήσει παράλληλα την υγιή διαφοροποίηση, αλλά και το γόνιμο διάλογο μεταξύ ειδικής μουσικής παιδαγωγικής και μουσικοθεραπείας.

iv) Γλώσσες δημοσίευσης

Το *Approaches*, ως δίγλωσσο περιοδικό, δημοσιεύει κείμενα στα ελληνικά και τα αγγλικά, ενθαρρύνοντας τη γόνιμη διασύνδεση μεταξύ της ελληνικής και της διεθνούς κοινότητας. Τα πλήρη κείμενα των άρθρων δημοσιεύονται στη γλώσσα που επιλέγει ο εκάστοτε συγγραφέας, ενώ οι περιλήψεις όλων των άρθρων, καθώς και τα σημειώματα σύνταξης δημοσιεύονται και στις δύο γλώσσες. Σύμφωνα με την ανασκόπηση όλων των δημοσιεύσεων (ανεξαρτήτως τύπου) του περιοδικού, το 63% αυτών είναι γραμμένες στα αγγλικά, ενώ το 37% στα ελληνικά (βλ. διάγραμμα 4).

■ Αγγλικά 63%
■ Ελληνικά 37%

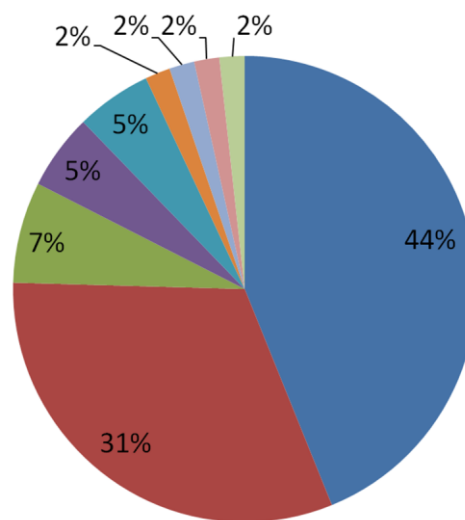
Διάγραμμα 4: Γλώσσες δημοσίευσης

Σύμφωνα με τα παραπάνω, το μεγαλύτερο ποσοστό των δημοσιεύσεων του *Approaches* μέχρι σήμερα είναι γραμμένες στα αγγλικά. Για την καλύτερη κατανόηση αυτών των αποτελεσμάτων ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί πως συχνά οι Έλληνες συγγραφείς προτιμούν τα αγγλικά ως γλώσσα δημοσίευσης των κειμένων τους. Βασικός λόγος αυτής της επιλογής τους είναι η δυνατότητα πρόσβασης των δημοσιεύσεών τους από την πλειοψηφία του διεθνούς, αλλά και του ελληνικού αναγνωστικού κοινού (το οποίο γνωρίζει αγγλικά).

Παρόλα αυτά θα ήθελα να υπογραμμίσω τη σημασία αύξησης του αριθμού σχετικών δημοσιεύσεων στην ελληνική γλώσσα, καθώς αυτή η αύξηση είναι αλληλένδετη με την ανάπτυξη του εγχώριου διαλόγου και της σχετικής δόκιμης ορολογίας στους χώρους της μουσικοθεραπείας, αλλά και της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής στην Ελλάδα. Το *Approaches* εργάζεται ήδη προς αυτήν την κατεύθυνση δημοσιεύοντας και στις δύο γλώσσες όλες τις περιλήψεις των άρθρων, τα σημειώματα σύνταξης, καθώς και ορισμένα αφιερώματα και βιβλιοκριτικές. Κατά αυτόν τον τρόπο ενθαρρύνεται τόσο η σύνδεση της ελληνικής κοινότητας με τη διεθνή, όσο και η ανάπτυξη του εγχώριου διαλόγου και ορολογίας.

v) Χώρες προέλευσης συγγραφέων

Μέχρι σήμερα το περιοδικό έχει δημοσιεύσει κείμενα από 39 συγγραφείς και ειδικούς του χώρου οι οποίοι προέρχονται από διάφορες χώρες του κόσμου.

■ Ηνωμένο Βασίλειο 44%
■ Βέλγιο 2%
■ Ελλάδα 31%
■ Γαλλία 2%
■ ΗΠΑ 7%
■ Κύπρος 2%
■ Γερμανία 5%
■ Νορβηγία 2%
■ Δανία 5%

Διάγραμμα 5: Χώρες προέλευσης συγγραφέων

Μέσα από μία ανάλυση, βάσει τη χώρα μόνιμης (ή κυρίως) εργασίας του εκάστοτε συγγραφέα, προκύπτει ότι το 44% των δημοσιεύσεων προέρχεται από συγγραφείς οι οποίοι εργάζονται στο Ηνωμένο Βασίλειο και το 31% από συγγραφείς οι οποίοι εργάζονται στην Ελλάδα. Στη συνέχεια ακολουθούν συγγραφείς από τις ΗΠΑ (7%), τη Γερμανία (5%), τη Δανία (5%), το Βέλγιο (2%), τη Γαλλία (2%), την Κύπρο (2%) και τη Νορβηγία (2%).

Τα παραπάνω στοιχεία δείχνουν ότι το μεγαλύτερο ποσοστό (69%) των δημοσιεύσεων του περιοδικού προέρχονται από συγγραφείς που εργάζονται σε χώρες του εξωτερικού⁹ – κάτι που, μεταξύ άλλων, αντανάκλα τη διεθνή εμβέλεια του περιοδικού. Η αριθμητική αναλογία που προκύπτει μεταξύ συγγραφέων που εργάζονται στην Ελλάδα (31%) και το εξωτερικό (69%) κρίνεται ως ένα βαθμό αναμενόμενη λαμβάνοντας υπόψη ότι η ελληνική κοινότητα του χώρου αποτελεί μόνο ένα μικρό (και σχετικά νέο) μέρος της ευρύτερης διεθνούς κοινότητας. Μέσα από αυτήν την προοπτική, τα αποτελέσματα της ανάλυσης φαίνεται να αντιπροσωπεύουν αυτήν την αναλογία. Αξίζει σε αυτό το σημείο να σημειωθεί ωστόσο, πως το μεγαλύτερο μέρος του ποσοστού των δημοσιεύσεων από συγγραφείς που εργάζονται στην Ελλάδα προήλθε από τα πρακτικά της ημερίδας του ΕΣΠΕΜ (Ειδικό Τεύχος 2011). Αυτό σημαίνει πως η συμμετοχή συγγραφέων από την Ελλάδα στα τακτικά τεύχη του *Approaches* είναι περιορισμένη μέχρι σήμερα. Το γεγονός αυτό φαίνεται να σχετίζεται με τη φτώχη ένταξη της μουσικοθεραπείας και της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής στην ακαδημαϊκή και ερευνητική κοινότητα της Ελλάδας, στην έλλειψη πόρων χρηματοδότησης για έρευνα και συγγραφικό έργο, αλλά και στις προτεραιότητες που θέτουν οι ίδιοι οι επαγγελματίες (Tsiris 2011). Μεταξύ άλλων, τα παραπάνω εγείρουν διάφορα ερωτηματικά σχετικά με τον ρόλο των κρατικών και ερευνητικών φορέων, κάτι που ωστόσο δεν αναπτύσσεται περαιτέρω στο παρόν άρθρο (βλ. Παπανικολάου 2011α, 2011β· Τσίρης 2011).

Επίσης, τα αποτελέσματα σχετικά με τις χώρες προέλευσης των συγγραφέων δείχνουν πως όλες οι δημοσιεύσεις του περιοδικού μέχρι σήμερα προέρχονται από επαγγελματίες οι οποίοι δραστηριοποιούνται σε σύγχρονες δυτικές κοινωνίες της Ευρώπης και των ΗΠΑ. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει τις στενές σχέσεις της ελληνικής κοινότητας με τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές χώρες και τις ΗΠΑ (όπου μάλιστα οι περισσότεροι Έλληνες μουσικοθεραπευτές έχουν ειδικευτεί).

Παρόλα αυτά ευελπιστώ πως το περιοδικό θα προσελκύσει σταδιακά το ενδιαφέρον ειδικών οι οποίοι προέρχονται και από μη δυτικές χώρες, όπως χώρες της Ασιατικής και της Αφρικανικής Ηπείρου.

Συζήτηση

Βάσει όλων των παραπάνω αποτελεσμάτων, το *Approaches* έχει διανύσει κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων χρόνων λειτουργίας του μία εντυπωσιακή πορεία ανάπτυξης τόσο σε εθνικό, όσο και σε διεθνές επίπεδο. Το *Approaches*, ως επιστημονικό περιοδικό, αποτελεί κινητήρια δύναμη για την ανάπτυξη της έρευνας, του επιστημονικού διαλόγου, καθώς και για τη γόνιμη διασύνδεση θεωρίας, πράξης και έρευνας (Τσίρης & Procter 2009). Λειτουργεί ως χώρος δημοσίευσης ερευνών, διάδοσης της κλινικής πράξης, ανάπτυξης νέων θεωριών και επικοινωνίας αυτών με το ευρύτερο κοινό. Ενθαρρύνει ακόμη την κινητοποίηση καινοτόμων εξελίξεων και δράσεων εντός του χώρου της μουσικοθεραπείας, αλλά και της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής ως επιστήμη, πράξη, τέχνη και επάγγελμα.

Το περιοδικό και οι δράσεις του έχουν προσελκύσει το ενδιαφέρον της ευρύτερης ακαδημαϊκής, θεραπευτικής και εκπαιδευτικής κοινότητας. Το γεγονός αυτό καθρεπτίζεται μέσα από την αναφορά του *Approaches* σε ιστοχώρους διεθνών οργανισμών και φορέων (όπως το *Arts & Health South West*, και το *Nordoff Robbins* του Ηνωμένου Βασιλείου), καθώς και μέσα από τις παραπομπές δημοσιεύσεων του *Approaches* σε άρθρα άλλων επιστημονικών περιοδικών διεθνούς κύρους (όπως το *Arts in Psychotherapy*, το *Journal of Multi-Disciplinary Research in the Arts* και το *Nordic Journal of Music Therapy*). Τέλος, το υψηλό προφίλ του περιοδικού αντανάκλαται και από τον ολοένα αυξανόμενο αριθμό αιτήσεων για αναδημοσίευση άρθρων που έχει δημοσιεύσει το *Approaches*, σε άλλα περιοδικά και ιστοχώρους (όπως ο ιστοχώρος του *Barcelona Publishers*, ενός από τους μεγαλύτερους εκδοτικούς οίκους μουσικοθεραπείας παγκοσμίως).

Παράλληλα με την προσφορά του σε διεθνές επίπεδο, το *Approaches* έχει συμβάλει ζωτικά στην ανάπτυξη του εγχώριου συγγραφικού και επιστημονικού υλικού στην Ελλάδα – γεγονός που σχετίζεται άμεσα με την εν δυνάμει εξέλιξη της έρευνας, των πρακτικών και των πολιτικών στο χώρο της μουσικοθεραπείας, αλλά και της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής σε εθνικό επίπεδο (Παπανικολάου 2011β· Τσίρης 2011). Ένα σημαντικό βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση είναι και η πρόσφατη δημοσίευση των πρακτικών της ημερίδας του ΕΣΠΕΜ (Ειδικό Τεύχος 2011).

⁹ Αξίζει να επισημανθεί εδώ ότι οι συγγραφείς ελληνικής καταγωγής που εργάζονται στο εξωτερικό καταμετρούνται σε αυτήν την ανάλυση ως συγγραφείς από το εξωτερικό.

Ολοκληρώνοντας αυτή την ανασκόπηση του *Approaches*, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους όσους έχουν συμβάλει στην εξέλιξη του έργου του περιοδικού μέχρι σήμερα: τα μέλη της ομάδας του *Approaches*, τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΕΜΑΠΕ, καθώς και τους συγγραφείς και το αναγνωστικό κοινό του περιοδικού.

Η ενεργή συμμετοχή όλων των ειδικών στα πεδία της μουσικοθεραπείας και της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής στην Ελλάδα είναι καίριας σημασίας για τη συνεχή εξέλιξη του έργου του *Approaches* και την εξέλιξη αυτών των πεδίων. Προσκαλώ λοιπόν κάθε ενδιαφερόμενο να μοιραστεί με την ομάδα του *Approaches* ενδεχόμενες προτάσεις για συνεργασία και πιθανές δημοσιεύσεις.

Κλείνοντας, θα ήθελα να επιστρέψω στα ερωτήματα που έθεσα στην αρχή αυτού του άρθρου: «Με ποιούς τρόπους τα στοιχεία που προκύπτουν από την παρούσα ανασκόπηση σχετίζονται με την ευρύτερη ανάπτυξη της μουσικοθεραπείας, της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής, καθώς και άλλων συγγενών επιστημονικών πεδίων στην Ελλάδα;», «Ποιες ανάγκες και δυνατότητες αναγνωρίζονται για την περαιτέρω ανάπτυξη αυτών των πεδίων;». Μερικές ενδείξεις σχετικά με αυτά τα ερωτήματα προέκυψαν ήδη μέσα από το παρόν άρθρο. Απομένει ωστόσο ο καθένας να αναζητήσει τις προσωπικές απαντήσεις και νοήματα μέσα του και στη συνέχεια να πράξει με ισχυρή θέληση, έμπνευση και πίστη προς την υλοποίηση αυτών.

Βιβλιογραφία

- Αδαμοπούλου, Χ. (2009). Μουσικοθεραπεία και Μουσική στην Ειδική Αγωγή: Αναγκαιότητες και Προοπτικές. Στο Μ. Αργυρίου (Επιμ.), *Πρακτικά 2^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου ΕΕΜΑΠΕ – Τόμος Α* (σσ. 189-198). Αθήνα: ΕΕΜΑΠΕ.
- Aldridge, D. (Ed.). (2005). *Case Study Designs in Music Therapy*. London: Jessica Kingsley.
- Compact for Open-Access Publishing Equity (COPE) (2010). Retrieved from www.oacomcompact.org
- Καρτασιδου, Λ., & Σούλης, Σ. (2000). Μουσική: Εκπαιδευτικό ή Θεραπευτικό Μέσο; Μία Μελέτη των Αντιλήψεων των Παιδαγωγών και των Εργαζομένων στο Χώρο της Ειδικής Παιδαγωγικής για το Ρόλο της Μουσικής. Στο Α. Κυπριωτάκης (Επιμ.), *Πρακτικά του Συνεδρίου Ειδικής Παιδαγωγικής «Παιδαγωγικές και Εκπαιδευτικές Τάσεις και Προοπτικές για τα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες στην Ευρωπαϊκή Ένωση Σήμερα» 12-14 Μαΐου 2000* (σσ. 782-793). Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Καρτασιδου, Λ. (2004). *Μουσική Εκπαίδευση στην Ειδική Παιδαγωγική*. Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Καρτασιδου, Λ., & Τσίρης, Γ. (2007). Το Μάθημα της Μουσικής στα Άτομα με Ειδικές Ανάγκες: Μία Πιλοτική Έρευνα των Απόψεων των Καθηγητών Μουσικής στην Ελλάδα. Στο Π. Συμεωνίδης, Π. Ανδρούτσος, Δ. Πακλατζή & Δ. Κόνιαρη (Επιμ.), *Πρακτικά του 5^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου της ΕΕΜΕ «Μουσική Εκπαίδευση και Αναζήτηση Πολιτισμικής Ταυτότητας»* (σσ. 160-168). Θεσσαλονίκη: ΕΕΜΕ.
- Παπανικολάου, Ε. (2011α). Μουσικοθεραπεία στην Ελλάδα: Δεδομένα και εξελίξεις. Στα πρακτικά της 1ης επιστημονικής ημερίδας του ΕΣΠΕΜ. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, Ειδικό Τεύχος 2011, 7-8. Ανακτήθηκε από το <http://approaches.primarymusic.gr>
- Παπανικολάου, Ε. (2011β). Χαιρετισμός και εισαγωγική ομιλία. Στα πρακτικά της 1ης επιστημονικής ημερίδας του ΕΣΠΕΜ. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, Ειδικό Τεύχος 2011, 9-13. Ανακτήθηκε από το <http://approaches.primarymusic.gr>
- Research Information Network (2011). Heading for the Open Road: Costs and Benefits of Transitions in Scholarly Communications. Retrieved from www.rin.ac.uk
- Τσίρης, Γ. (2009). Approaches: Το πρώτο Περιοδικό Μουσικοθεραπείας και Ειδικής Μουσικής Παιδαγωγικής στην Ελλάδα. Στο Μ. Αργυρίου & Π. Καμπύλης (Επιμ.), *Πρακτικά του 3^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου της ΕΕΜΑΠΕ «Η Συμβολή του Εκπαιδευτικού Υλικού στη Σχολική Πράξη: Θεωρία και Εφαρμογή στη Μουσική Εκπαίδευση»* (σσ. 322-327). Αθήνα: ΕΕΜΑΠΕ.
- Τσίρης, Γ., & Procter, S. (2009). Έρευνα και Διάλογος στη Μουσικοθεραπεία: Ένας Ρόλος για τα Επιστημονικά Περιοδικά. Στο Μ. Κοκκίδου & Ζ. Διονυσίου (Επιμ.), *Πρακτικά του 6^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου της ΕΕΜΕ «Μουσική: Παιδεύει, Εκπαιδεύει, Θεραπεύει»* (σσ. 895-906). Αθήνα: ΕΕΜΕ.
- Τσίρης, Γ. (2010). Πολιτισμικές ιστορίες στη μουσικοθεραπεία. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, 2 (1), 2-3. Ανακτήθηκε από το <http://approaches.primarymusic.gr>
- Τσίρης, Γ. (2011). Μουσικοθεραπεία στην Ελλάδα: Αναπτύσσοντας εγχώρια γνώση και έρευνα. Στα πρακτικά της 1ης επιστημονικής ημερίδας του

ΕΣΠΕΜ. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, Ειδικό Τεύχος 2011, 3-4. Ανακτήθηκε από το <http://approaches.primarymusic.gr>

Tsirir, G. (2011). Music therapy in Greece. *Voices: A World Forum for Music Therapy*. Retrieved from www.voices.no

Προτεινόμενη παραπομπή:

Τσίρης, Γ. (2011). Μία ανασκόπηση και ανάλυση του έργου του *Approaches* (2009-2011). *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, 3(1), 8-17. Ανακτήθηκε από το <http://approaches.primarymusic.gr>

Reading the Music and Understanding the Therapeutic Process: Documentation, Analysis and Interpretation of Improvisational Music Therapy

Deborah Parker

Abstract

This article is concerned primarily with the challenges of presenting clinical material from improvisational music therapy. My aim is to propose a model for the transcription of music therapy material, or “musicotherapeutic objects” (comparable to Bion’s “psychoanalytic objects”), which preserves the integrated “gestalt” of the musical experience as far as possible, whilst also supporting detailed analysis and interpretation. Unwilling to resort to use of visual documentation, but aware that many important indicators in music therapy are non-sounding, I propose a richly annotated score, where traditional music notation is integrated with graphic and verbal additions, in order to document non-sounding events. This model is illustrated within the context of a clinical case with a high functioning autistic woman. The four transcriptions, together with the original audio tracks, present significant moments during the course of music therapy, attesting to the development of the dyadic relationship, with reference to John Bowlby’s concept of a “secure base” as the most appropriate dynamic environment for therapy.

Keywords: music therapy transcription, secure base, musicotherapeutic objects, forms of vitality

Deborah Parker (BA in music from York University, Cello Diploma from Freiburg-im-Breisgau, Music Therapy Diploma from Assisi) lives in Tuscany, Italy and has twenty years of experience as a concert artist and music education specialist. Together with Henry Brown she runs a community music project (www.primamateria.it), as didactic director and coordinator of music therapy. Her clinical work, in collaboration with local health services, covers a wide client population from paediatric neurology to psychiatry. She is currently completing an MA in music therapy at Anglia Ruskin University, Cambridge, UK.

Email: deb.henry@primamateria.it

Introduction

Before the beginning

Music therapy is practised in a vast variety of ways, supported by many different theoretical and methodological frames of thinking. An important part of the training process involves the exploration of this rich world and the discovery of one’s personal coordinates as a music therapist. My own

early childhood environment was permeated with intense musical experience which continued during my later formative years and provided the context for professional activity; this has resulted in my conviction that music is a way of communicating, through playing, singing, listening, reading and writing, no less essential than verbal communication.

As I began my training in music therapy, motivated by a need to understand better what

music was ‘doing’ to those children classed as “handicapped” or “emotionally disturbed”¹ amongst the classes I taught, children who without exception responded to music not only with vitality and enthusiasm, but with an urgency which often far exceeded that of their typically developed classmates, I turned my attention to the literature available for study. In most of the books and articles dedicated to music therapy, I was surprised to find very little notated music. Struggling to master the therapeutic frames of reference, theories and concepts supporting this fascinating subject, I found it virtually impossible to imagine clearly the musical contents of an improvisation described verbally, whereas the rare scores I came across (in conventional or graphic notation) conveyed a large part of the essential musical information with simple immediacy.

As my clinical work developed, it brought overpowering evidence that the music itself is central to the therapeutic process, leading to my conviction that in music therapy, the music and the therapy cannot be separated. Therapeutic process is embedded in musical form and contents and emerges by means of their development, a concept examined in depth by Kenneth Aigen (2007) in his comprehensive article on aesthetics and music therapy:

“Aesthetic experience involves and models processes of transformation that are necessary parts of successful music therapy. For many clients, the potential for change, development, growth, improvement or transformation does not present itself as a possibility. Trauma, disability, or the cumulative effects of a negative or static self-image can prevent one from consciously or otherwise believing that things can change, that one's experience of the world, of oneself, and of other people can broaden. Yet transformation is an essential part of aesthetic musical experience. Musical motifs and themes can become transformed through aesthetic procedures like variation, embellishment, or reharmonization; the energy in problematic emotions can be transformed into energy directed toward creative expression. To the extent that music therapy clients can become fully involved in the aesthetic music experiences that are created for and with them, the transformation of musical materials and musical elements becomes the transformation of the client's self” (Aigen 2007: 127).

This music-centered approach to music therapy brings with it the dilemma of how to document music therapy contents and processes, and which

forms of transmission render these elements most shareable within a professional context. The use of some kind of musical transcription maintains one of the most important aspects of this communicative medium, which lies in its non-verbal character. Whether the score is notated traditionally or graphically – the choice of which depends to a large extent on the source material and on the analytical objectives – it is far more than a mere support to any verbal description. In my experience, it represents a starting point for in-depth analysis, often revealing formal and structural elements fundamentally influential on subsequent interpretation and development of clinical work. A similar view has been expressed by Carl Bergström-Nielsen (2009), whose extensive research into the use of graphic scores in music therapy documentation was the focus of an important article in *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, volume 1, issue (2); Bergström points out that the overview of a score enhances the therapist's understanding of the significance of an improvisation:

“The visual representation is a kind of substitute for the ‘real thing’. It serves as a source of information in its place. But it does not just reduce information, it also adds something new. Since the medium is different, we view relevant details and structures in a new light and gain new insights. Like a map of a city or a landscape by the aid of which we do not lose our orientation not being able to remember exactly street angles and directions. Thus, generally speaking, the representation becomes a tool for gathering new knowledge about reality which subsequently feeds back into practice” (Bergström-Nielsen 2009: 73).

When I began to write about my clinical work, I also began to experiment with ways of transmitting as faithfully as possible the material in discussion, searching for a method of presenting the music and the therapeutic process simultaneously, rather than splitting them into component parts and losing their “gestalt”.

In this paper I am presenting the results of my search to date, in the hope that this contribution will stimulate further refinements in ways of sharing clinical material of music therapy. Following a brief introduction defining my frames of thinking, a case history with a high functioning autistic woman is described, providing the context for the clinical material presented. The process in discussion is the development, between person in therapy and therapist, of a “secure base”, described by Bowlby (1988) as the most appropriate model of interaction for therapeutic intervention. The concept of “secure base” originates within Attachment Theory (Bowlby 1969, 1973, 1980) to describe the optimal

¹ A term used in Italy to describe children with problematic behaviour or learning difficulties, but for whom a diagnosis is unavailable.

psycho-physical environment arising out of the relationship between a child or adult and his/her attachment figure(s), promoting healthy adaptation to life, personal integration and well-being. The development of a “secure base” depends on the ability of the attachment figure to be readily available as comforter, counsellor and/or protector, should the need arise, whilst also allowing space and liberty for personal initiative, fundamentally important for trust and self-esteem. Transposed into the music therapy environment, the concept of a “musical secure base” engages the music therapist’s capacity to respond to the person in therapy in such a way as allows musical exploration to take place, listening, accompanying, supporting and protecting as the need arises, in order to sustain a safe creative space for constructive adaptive patterns to emerge.

Music as therapy

In a small but fascinating book discussing the significance of music, the unconscious and symbolism, “*Il Pensiero del Cuore*” (“*The Thinking of the Heart*”), Denis Gaita writes:

“Music is intelligible and untranslatable. And precisely because of this irreducibility it is capable of communicating in instances where verbal language encounters a limit”² (Gaita 1991: 17).

We conceptualise our being in the world with words, but our experience of life begins long before concepts or words are available to us, at a time when thinking is one and the same as feeling, when our perception functions *a-modally* as defined by Daniel Stern (1985). Stern introduces this concept in his discussion of how perception functions during the first months of extra-uterine life. “A-modal perception” describes the newborn baby’s innate capacity to experience the world as a single perceptual unit; stimuli arriving via a particular sense modality are nevertheless elaborated by the baby in terms of general properties pertinent to every experience, regardless of their sensorial origin. Thus the baby recognises his/her world by means of a series of “constellations” formed from the common properties of subjective experience (Stern 1985). Stern identifies these universal properties of experience as: form, intensity, duration, movement, number and rhythm. The fact that most of these terms are essential in the discussion of musical structure may help us to understand the power of music, which has been described by Langer (1953) as “a tonal analogue of

emotive life”. It would seem that Gaita’s comment on music quoted above also identifies the similarity between musical form and a-modal perception. It is important to remember that Stern (1985) regards a-modal perception as a permanently functioning modality throughout life. Far from being superseded by the more sophisticated, differentiated forms of perception which develop subsequently and set the scene for conceptual representation, a-modal perception, operating unconsciously, remains at the basis of subjective experience and constitutes the starting point for all creative and adaptive experience.

We, unique among all living species, acquire the capacity to use conceptual language, but the price to pay is high and potentially threatening to our sense of unity. Stern (1985) defines language as “a double-edged sword”, bringing with it the first possibility of “unreality”. He describes how language appears to bring only positive changes for the child during his/her second year of life, providing new ways of *being with*, new possibilities of sharing conceptual meanings only definable in words, and leading to the means with which we can begin to construct our own personal life narratives. However, at the same time, he warns, certain elements of experience become less accessible, harder to know within ourselves and to communicate to others. In this sense, language functions like a wedge; the verbal representation of experience is an artefact removed from the experience itself, creating a gap between what we are and what we think and say we are.

In my personal experience of music and music therapy, it would appear that whilst supporting abstract representational mental processes, music functions primarily at a pre-verbal level, within our experience of a-modal perception which Stern has described in such rich detail. If this is so, then music in a therapeutic context lends itself well to the reparation of fragmented unity, reconstructing the broken links between the sensorial, affective and conceptual modalities of elaborating experience.

How can we usefully share and reflect upon experiences in music therapy? Bion’s (1962) concern with the potential dangers of inadequate terminology for describing the psychoanalytical process is highly relevant. Emulating Aristotle’s supposition that mathematics is concerned with mathematical objects, Bion suggests that it is useful to assume that psychoanalysis is concerned with psychoanalytical objects and that the analyst’s aim is to perceive and observe these objects.

Following this lead, I would suggest that as music therapists we should assume that music therapy is concerned with “musicotherapeutic” objects – I purposely refrain from separating these

² Original: “La musica è intellegibile e intraducibile. E proprio per questa irriducibilità può essere il discorso che riesce a dire qualcosa là dove il linguaggio incontra un limite”.

two terms – and that it is these objects which we should perceive, observe and describe.

“Musicotherapeutic objects” and transcription

In deciding how to present clinical material for discussion, I take as my starting point the hypothesis that therapeutic processes are profoundly embedded in the music improvised during the sessions. These processes are experienced directly, in real time, by the therapist and can be recognised and subsequently analysed from musical scores transcribed from audio-visual recordings of these real-time experiences.

I consider audio-visual documentation to be a necessary support for the elaboration of clinical material, a means to an end but in no way an end in itself, for a number of reasons; firstly, professional ethical principles lead me to maintain this extremely intimate material within a very strict professional secret, sharing it only in personal supervision. Furthermore, the act of transcribing, of notating the material, plays an essential part in the process of analysing and fully understanding the form and contents, revealing elements which otherwise risk being overlooked. Having a score to look at and study means having an overview of the structure, with the musical events mapped out on a timeline, stimulating an attention to detail difficult to equal in real-time listening. It is indeed “a tool for gathering new knowledge”, as Bergström (2009, quoted above) has written.

The production of a transcription of music therapy carries with it two major dilemmas to be solved. The first regards those “musicotherapeutic” objects; what exactly are they, and how should they be transcribed? My working hypothesis, born out of clinical experience, proposes that the objects are discernable within the context of musical form. Therefore every expression or communication which has musical properties and can be described in terms of musical parameters needs to be taken into account. This includes non-sounding phenomena, such as gestures made in silence.

Of use here is Stern’s concept of “forms of vitality” (2010), originally defined as “vitality affects” (1985), which represents a further contribution to research into the nature of perception, describing the very essence of every experience, and in particular the quality of a-modal perception:

“The fundamental dynamic pentad of movement, time, force, space and intention appears to be a basic, natural Gestalt that applies to the inanimate world as we observe it, to interpersonal relationships as we live them, and to the products of culture as we experience them” (Stern 2010: 6).

Stern’s reference to “products of culture” emphasises the fundamental importance of the aesthetic aspect of human experience, in accordance with Aigen’s view quoted above³.

The most important aspect of all “forms of vitality” is their dynamic quality, the fact that they take place within the coordinates of time and space, thus providing the first-hand experience of these parameters which inform all subsequent mental processes. “Forms of vitality” are defined by their dynamic properties, using words which imply the passage of time; fluctuating, exploding, disappearing, swelling, fluttering, and so on; again, as with the properties of a-modal perception, it is evident that these words are often employed to describe musical structures. Stern emphasises the fact that, in contrast to the categorised emotions (joy, sadness, anger, fear, and others) which come and go, “forms of vitality” ensure a continuous experience which qualifies existence in every moment:

They are the felt experience of force – in movement – with a temporal contour, and a sense of aliveness, of going somewhere. They do not belong to any particular content. They are more form than content. They concern the “How”, the manner, and the style, not the “What” or the “Why” (Stern 2010: 8).

The connection between this time-structure of life and that of musical form is also made by Blacking:

“Daily experience takes place in a world of time. The essential quality of music is its power to create another world of virtual time” (Blacking 1973: 27).

Stern’s theory of the nature and function of “forms of vitality” renders plausible the hypothesis that the temporal and spatial structure essential to musical form will support the expression of experience, and may even be the most appropriate form at an affective level.

The second dilemma concerns how to transcribe these objects; which methods of notation transmit as clearly as possible the relevant information regarding form and contents in music therapy? I propose that wherever possible, traditional music notation should be used. This is after all an internationally accepted written code for the transmission of several musical parameters, able to convey a great deal of very precise information. In improvisational work where pitch and rhythmic cells are used structurally, as in the case presented in this article, traditional pitch and rhythm notation are essential for following the transformation

³ See section *Before the beginning* of this article.

process within these parameters. However, this written code is by no means adequate and necessitates a number of additional signs and symbols, many of which were tested during the twentieth century by composers searching for a more comprehensive way of notating all the parameters of sound (Karkoshka, 1972). Moreover, if we accept the challenge of attempting to notate every element which has musical properties, we need to consider non-sounding gestures which also structure time in ways comparable to their “audible” counterparts.

Assuming that this ambitious project is possible, the transcription represents the raw material of the music therapy session as experienced by the therapist. The document is by no means an objective account of what has happened; it has already undergone the subjective selection of perception, characteristic of all human experience. But it provides source material for detailed analysis and interpretation, both of which are exquisitely personal processes, linked directly to the real-time experience.

This then is the rationale supporting my method of transcription. In the scores which appear below, music therapists who are fluent music-readers will have no difficulties in assimilating the contents, which support analysis from a number of different viewpoints. Non-music-readers will be able to grasp a general idea of sound (and non-sound) events in time by reading the verbal indications and discerning what they can from the graphic aspects of the music notation. All these elements, which pertain to the transcription of the musical material, appear in black print.

The passage from the “musical” to the “musicotherapeutic” is identified by a change of colour on the scores; in red print I have annotated my interpretations of the improvisations within the context of the relationship between the person in therapy and myself (music therapist), identifying the intra-personal and interpersonal elements indicative of dynamic change⁴. These interpretations, being conceptual, are necessarily communicated verbally; they aim to draw attention to the “musicotherapeutic objects”, both as forms of expression of the relationship and as functional processes available for strategic choice by the therapist, in order to support the therapeutic objective, which in this case concerns the establishment of a “secure base”.

⁴ I am indebted to Dr. Jos De Backer from the Lemmensinstituut, Belgium (personal communication) for the suggestion to include this information in the score, as opposed to writing a separate verbal account, thus achieving the objective of a single document referring to the entire “musicotherapeutic” process.

Case study of Eleonora

Background information

Eleonora is twenty-nine years old. She lives in a protected environment, a family community, for six days a week, and spends the remaining twenty-four hours with her elderly father, who does not cope well with caring for his daughter. She grew up with a mother with mental health problems who died when Eleonora was eighteen years old. She is described as a high functioning autistic person. She is intelligent, uses verbal language, can tell you instantly the day of the week for any date, past or future, but she is highly vulnerable emotionally, unable to live an independent life, unable to develop stable and satisfying relationships with other people.

I met her in September 2006 in order to assess the possibility of music therapy. Walking with an uneven, lolling gait, she came extremely close to me, thrusting her face near to mine so that our cheeks brushed together, breathing heavily and forcedly. As I took her hands in greeting, noticing her fingernails bitten to the quick, a pungent odour of perspiration filled the air. I felt her presence with an invasive intensity which I was to experience many times during the subsequent therapy sessions. On this first occasion I responded verbally, initiating a conversation which met with stock, “educated” answers, entirely lacking in emotional content. This very brief conversation was terminated by Eleonora receding into a relational absence, with a vacant expression, the fingers of her left hand stroking her lips and nose in a repetitive, trance-like way.

Context of transcribed sequences

During the first year of therapy – sessions took place weekly and were forty-five minutes long – I listened, watched and assisted Eleonora as she began her journey within the music therapy environment. She chose two instruments; a drum, often played very quietly, stroking or gently tapping, with hand contact, which I interpreted within the context of the need for an affective repair of the primary relationship; and a cabasa, a net of seeds set around a hard, dried gourd, which to me represented perfectly Didier Anzieu’s (1985) concept of the double skin of identity turned inside out, the inner skin too holey to maintain a stable sense of identity, the outer skin too rigid with defenses against a constantly threatening world.

I was amazed by the coherence of Eleonora’s two ways of being in music therapy, just as she had appeared at our first meeting; she was either totally “present” in a way which saturated the relational space, or she was totally “absent”. Her right hand

played the “present” music, holding beaters firmly, playing with definition and loud dynamics; her left hand hardly held the instruments, played in a quieter, inarticulate way and was always the hand used for the lip stroking necessary to re-establish a sense of self. All her music expressed the same rhythmic instability portrayed by her gait, indicative of her insecurity and disorientation within the time-space coordinates.

Eleonora moved directly from “presence” to “absence”, leaving no space for relationship. During her “present” moments she adopted an obsessively invasive way of behaving, demanding total attention with aggressive modalities of musical play and physical gesture. This can be explained in terms of the paranoid-schizoid position and projective identification⁵; the evacuation of internal objects which Eleonora was unable to integrate into a unified sense of self, indicating the process of splitting which she had adopted as the only possible way of coping with her world. Session after session, I struggled with strategies of coping with the consequences of these intense projections during Eleonora’s “present” moments and a terrifying sense of abandon during her “absences”; in both cases my sense of existing was heavily threatened. Even my attempts to establish a differentiated identity through choice of instrument were thwarted, as Eleonora inevitably turned her attention to the same instrument, playing it simultaneously. Until I could establish and maintain my own space and identity, there was no possibility of promoting the crucial separation which would in turn define Eleonora’s individuality.

There were however some very small, but extremely significant signs right from the start, which indicated that the two extremes could be connected, developing an area of relationship in which “the other” could exist for Eleonora, even if only for fleeting moments. Occasionally, after twenty minutes of paranoid-schizoid “presence”, characterised by the obsessive nature of extremely loud, fast, insistent musical sequences, where I could not meet her, but could only try to stay by her side musically, she would accept a brief exchange of musical phrases before withdrawing into her own space. Despite their brevity, these dialogues revealed her high musical intelligence, capacity to imitate perfectly, excellent memory and use of creative initiative.

⁵ My frame of reference here is taken from Klein (1946); the inability to cope with anxiety in an un-integrated state of mind, referred to as “paranoid-schizoid”, causes the defence mechanism of splitting to occur, so that threatening internal objects can be separated within the psyche and evacuated as projections onto external objects.

Other elements indicating the potential for connecting her two selves, for repairing the split, began to emerge; she began to pass beaters from one hand to another, creating a potential link between the internally directed, left-handed, lip stroking and the right-handed, extrovert expressions. But it was in the realm of vocal expression that the most useful clue was given – inevitably Eleonora had two voices which functioned over a very large and very well-tuned pitch range; an uncontrollably loud, strident, open-throated voice, strikingly empty of expression, and a tightly closed, extremely intimate voice, hardly audible but laden with intense expression.

At the beginning of the second year, in response to Eleonora’s developing use of pitch as she found her voice in therapy, I introduced some simple melodic instruments, a small diatonic glockenspiel and a suspended set of Indian bells, together with some wind-chimes. My choice of metallic sounds was prompted by my need to create resonance, to promote space, physical and psychic, for both of us. This new sound environment was “absorbed” into Eleonora’s adhesive behavior, expressed in her invasive imitation of my musical proposals on these instruments. However, strategies discussed in supervision, to establish and reinforce my sense of identity, were beginning to contrast the creation of fusional states and promote the differentiation so necessary for “being together”. The duration of Eleonora’s “present” moments began to increase, until contact could be maintained for the entire session. Our moments of dialogue became more frequent, and turn-taking became possible. Now fully aware of my own being, I could frame and support Eleonora’s struggle to connect her fragmented experience of herself in relation to the outer world.

By means of the music we improvised together, the “secure base” began to emerge and to develop, audible within the temporal, tonal and timbral characteristics; a secure base built from the foundations of my sound identity, enabling me to receive and contain Eleonora’s projected objects; a secure base from which she could begin to reassemble herself.

At the time of writing (June 2010) music therapy with Eleonora continues – we have just completed our fourth year of work together. The fragments presented here, taken from the second year of therapy, demonstrate some of the significant moments of the therapeutic process; the development of connection between Eleonora’s two selves, leading to an intra-personal dialogue stimulating integration; and the passage from this to an inter-personal dialogue, made possible by the creation of the psychic space necessary to support separateness. Within the context of the work done

to date, I now see these significant moments as a pivotal period of reinforcement of the dyadic relationship, establishing the therapeutic alliance, or “secure base”, as a trustworthy environment for Eleonora’s personal therapeutic journey.

Musical sequences⁶

Therapeutic process is often slow-moving and takes a long time. It seems therefore paradoxical to present fleeting fragments of improvised music to illustrate this process. The real paradox however lies deeper, in the fact that therapeutic process is not limited to the therapy sessions, which present the only moments possible for the therapist to affect documentation; rather the process is ongoing from one session to the next, nourished by the moments of concrete *togetherness* between person in therapy and therapist, projected by both into the passages of time between sessions. Within this context, the transcriptions should be considered as models pertaining to the therapeutic process discussed.

During the elaboration of my interpretation of the material, as I pieced together my mental representations of those moments into an integrated narrative, titles suggested themselves, like the chapters of a story; they are “Intrapersonal Dialogue”, “Differentiation”, “Song as Defence” and finally “E-motion; theme and counterpoint”. The first three fragments are all taken from one session, whilst the final transcription is from a session four months later.

Transcriptions of musical sequences, with elements of analysis and interpretation⁷

“Intrapersonal dialogue”

47th session, 22nd January 2008; first 40 seconds

Eleonora (E) and I (mt) are standing near to one another, next to the table of instruments, above

which are suspended a string of Indian bells and a set of wind chimes. Eleonora holds a rubber beater, I hold a hard beater.

In this fragment, which documents the very beginning of the session, we can follow how Eleonora’s opening musical phrase, which re-introduces material from previous sessions associated with obsessive frenetic playing indicative of the paranoid-schizoid position⁸, is contrasted first by my reflective silence, enabling me to gather my sense of self, and subsequently by my transformations of intensity and tempo. After a first reaction of disorientation which provokes an attempt at omnipotent control with an exact imitation of my phrase even on my chosen instrument, Eleonora turns back to herself, but remains present in the music relationship. She plays with her right hand (r.h.), whilst stroking her lip with her left hand (l.h.). Her phrases, gently sustained by my responses, acquire a balance and symmetry, which appears to support an extended exchange of gestures, sonorous and silent, between her two hands, which I interpret as reflective of her two selves.

⁶ In order to listen to the audio excerpts which are referred to in each of the following sections of the article (i.e., Intrapersonal dialogue, Differentiation, Song as defence, and E-motion; theme and counterpoint), please visit the online Appendix of *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, volume 3, issue 1 (<http://approaches.primarymusic.gr>).

⁷ The scores are notated, using abbreviations wherever possible, for optimisation of space and clarity; “E” refers to Eleonora; “mt” refers to the music therapist, myself; for “l.h.” read left hand; for “r.h.” read right hand. Where instrument changes occur within one fragment, scores are notated according to norms for the copying of instrumental music where one musician is playing more than one instrument. Instrument changes are identified above the staff by name, at the point at which the change occurs. These criteria have also been adopted for optimisation of space.

⁸ See section *Context of transcribed sequences* of this article.

Material developed in previous sessions with frenetic obsession

♩ = 72

beater r.h. (leaning over table)

glockenspiel

f

Proprioceptive disorientation

change to l. h. then r.h. (remains in position)

Invasion of mt's identity

Return to original melodic form

Contact with inner self, without subsequent autistic closure

l.h. strokes lips

indian bells

mf sempre

indian bells

mf sempre

Reflective silence

Lower intensity

Melodic reinforcement, tempo contrast

Inner attention and outer expression simultaneously: the beginning of space in between?

Slower tempo: reassurance and trust

Variation & extension of melodic form

l. h. leaves lips

Pauses, slower tempo: creation of space and resonance within stable temporal structure, whilst sustaining melodic reinforcement.

Dialogue between l. & r. hands / inner & outer worlds

l. h. returns to lips

l. h. leaves lips

♩ = 63 *sempre*

mp

Reduction of intensity, slowing of tempo: creation of space

Development of tonal centre held constant throughout session.

Creation of musical structure supporting and providing containment for E.'s intrapersonal dialogue.

♩ = 72 *sempre*

bends closer to bells watching intently

l. h. returns to lips

mp

“Differentiation”

47th session, 22nd January 2008; 18th – 19th minute

Eleonora and I are standing in the same position as at the beginning of the session. Eleonora is no longer bent over the instruments, but is standing straight.

This fragment documents the transition in Eleonora’s way of being during the session, from relating with herself through the music, to relating with me. The musical material has developed and her opening phrase is identified as a “forma felice”. This is an important concept developed by Gaita (1991) which translates roughly as a “meaningful form”. Gaita proposes that the significance of

experience at a sensorial and affective level informs symbolic representation without losing its archaic form, which is often “rediscovered” in musical phrases recognised as being meaningful for the person. I would suggest that the archaic forms referred to by Gaita are “forms of vitality” (Stern 2010). Together, Eleonora and I develop her initial statement, creating a balanced and coherent dialogue which draws to a natural close with the final descending phrase played between us (end of fourth line / beginning of fifth), an extraordinary testimony to the space Eleonora has created for me and my music.

“Forma felice”,
ascending in expansion,
like a question

Response – maintaining slower tempo – inverts melodic design,
mirroring and returning to tonal centre (c minor / c doric).
Reflexive and calming atmosphere, evocative of lullabies or laments.

Consolidation of meeting and of shared musical/relational space, where each can “be” with the “other”

Emergence of clear musical form and coherent structure

bends close to bells following mt.'s beater

straightens up still watching bells

inhales . . . exhales heavily

rall.

Conscious closing of phrase and structure, followed by gestures of confirmation of the contact which has taken place

nods twice

moves feet

fixed gaze at mt.

looks away, moving head gently following rhythm

leans close almost touching cheeks

(rall.)

p

Creation of necessary post resonance

from here mt. develops song . . . IIIc

“Song as defence”

47th session, 22nd January 2008; 22nd – 23rd minute

Eleonora and I are standing shoulder to shoulder (Eleonora is to my left) and we are holding hands. This fragment documents a moment of difficulty in the session and illustrates strategic choices on my part to maintain my sense of self and thus maintain the necessary support for Eleonora’s exploration. My creative energy is channelled into framing Eleonora’s potentially invasive and adhesive physical and musical behaviour in a coherent musical form. In doing this, my objective is to

create the psychic distance necessary to think about her intense exploration of space and identity, particularly evident in the variations in timbre and intensity of her vocal expressions and in her physical gestures in relation to me. My function here could be described within the concept of “secure base” (Bowlby 1988) as that of the caretaking figure who lends a mature thinking mind to the pre-conceptual mind of the young child, assisting the process of regulation and providing the mental modes which the child will develop as representational or working models (Bowlby 1973: 236).

E. is present, connected to mt., sustained by the stable musical base, emotionally “open”

hits cheek with beater

chimes beater: l. h.

p

mf

$\text{♩} = 63$

E - le - o - no - ra can - ta con me. E - le - o - no - ra suo - na con

Mt. is extremely tired after 20 minutes of continued contact and at risk of losing identity. Aware of E.’s vulnerability, and of the need to sustain a sense of self, she begins to sing, to defend her personal space, whilst remaining available for E.

Confirmation of vocal expression, developed to explore sensations of opening/closing, proximity/distance, depth/shalowness, etc.

Intense physical, tactile investigation of mt's voice – investigation of identity /alterity?

brings face close, mt. turns head in order to be cheek to cheek

shakes head straightens up, looks down

contact between face/ cheek/ nose

me. (hard timbre) (a) e

u - e a u - e

Elaboration of vowel sounds to sustain spatial investigation

straightens up

steps back, returns immediately

rests beater on "chimes" support

chimes

u - e

E.'s vocal gestures and postural changes indicate rapidly shifting perspectives within the dimension of the object relationship. Mt's vocal line reflects these motions, framing them in a coherent musical form.

leans face close straightens up

agitates hips leans face close

mumbles sotto voce

touches cheeks twice

e i a

u - e u - e i

looks at mt.'s mouth

gnau gnau gnau gnau ...

u a ua ua ua ua ua ua ua

u a ua ua ua ua ua ua ua

Mt's song functions as confirmation of identity for herself, whilst sustaining E's explorations, as an affective object defining boundaries for both.

stands still, looks down

The score consists of two staves. The top staff is for 'E.' and the bottom for 'mt.'. The 'mt.' staff has a melody starting with a quarter rest, followed by a series of eighth notes: G4, A4, Bb4, C5, Bb4, A4, G4. The 'E.' staff has a single note G4 with a fermata. The lyrics 'u o a u i u a u' are written below the 'mt.' staff, with 'u o' under the first two notes and 'a u i u a u' under the remaining notes.

“E-motion; theme and counterpoint”

63rd session, 20th May 2008; 13th – 16th minute

I am standing near the table of instruments, with Indian bells and chimes suspended above. I hold a hard beater. Eleonora is also standing, initially close to me, but moves continually throughout the sequence, away to the corners of the room and back again to the “base”, with erratic irregular steps. A wooden jingle in her right hand sounds with her extreme body movements. She holds a hard beater in her left hand, the third finger of which “lip-strokes” constantly, interrupting only to play the bells.

Some months have passed since the session documented in the previous transcriptions. The fragment presented here attests to the functioning of

the secure base. Within the context of a musical structure, which maintains some of the salient characteristics of previous improvisations (melodic form, harmonic environment, vocal expression, instrumentation), developed by me in response to Eleonora’s expressive forms of movement, her participation demonstrates a newly developed capacity to remain in relationship with me whilst respecting our separate identities. She is able to express her anxiety, but also to acknowledge my presence. There is space, physical and psychic, and there is also communication, a balance of intimacy and individuality evident in the musical structure of theme (Indian bells and vocal line) and counterpoint (Eleonora’s movement).

$\text{♩} = 44 / 48$ (rocking)

rocking on feet

Physical movement, emphasized by breathing, expresses mental state of absolute anxiety.

breathes heavily

erratic walking to and from 'base'

E. voice

ind. bells

mt. voice

imitates rocking less intensely

maintains rocking in tempo with

mp *p* *mf*

Melodic reference to past shared musical structures

Physical mirroring modulates intensity

“Holding” of E’s tempo; adoption of pulse as temporal structure of improvisation

mm la mm

The score is a complex transcription with three staves: 'E. voice', 'ind. bells', and 'mt. voice'. The 'E. voice' staff has a series of 'x' marks. The 'ind. bells' staff has a melody with dynamics *mp*, *p*, and *mf*. The 'mt. voice' staff has a melody with dynamics *p* and *mf*. Annotations include 'rocking on feet' with a circled 'x', 'Physical movement, emphasized by breathing, expresses mental state of absolute anxiety.', 'breathes heavily', 'erratic walking to and from 'base'', 'imitates rocking less intensely', 'maintains rocking in tempo with', 'Melodic reference to past shared musical structures', 'Physical mirroring modulates intensity', and '"Holding" of E’s tempo; adoption of pulse as temporal structure of improvisation'. The bottom of the score has 'mm la mm' under the 'mt. voice' staff.

The aleatoric music of E's steps provides a contrasting counterpoint to the "secure base" structure created by the bells & voices. She participates in both musical expressions, openly expressing her anxiety, but evidently conscious of the secure base, with which she maintains constant contact.

E's movement to & from the base is reflected in mt's vocal elaboration using open and closed vowel sounds, thus giving musical form to the psychic processes.

moves close to bells

E. voice

ind. bells

mt. voice

a a u a mm

rocks body

E. voice

ind. bells

mt. voice

na na na na a u mm

There is no physical invasion of personal space; the intimacy of the relationship is expressed musically.

taps finger on cheek

E. voice

ind. bells

mt. voice

m,m,m mm mm mm mm

The musical structure, defining clear boundaries of relationship, is a safe place for both, Enabling m t to give a adequate support to E in the process of elaboration and integration...

Postlude

“When I began the analysis, I had no idea of how it would turn out, and I never suspected that the formal and expressive elements would be so unified” (Blacking 1973: 79).

Blacking is referring to his research on the music of the Venda population of South Africa; my experience of transcribing and analysing moments from improvisations in music therapy is always similar. It is simultaneously surprising and reassu-

ring to discover that the form and contents of the music bear witness to the relational modalities and that the development of one is inseparable from the other, as I hope this case study has demonstrated. This inseparability leads me to the use of the term “musicotherapeutic objects”, which could be defined as “musically expressed forms supporting creative and adaptive change within a therapeutic environment”. The transformation of a musical object into a “musicotherapeutic” object is the

result of the significance invested in the musical expression by the therapist. This is similar to the way in which a mother attends to every expression, sound and gesture of her baby, a process identified as “attunement” by Stern (1985). In both cases, the specific investment of meaning within the context of the relationship transforms the original gesture into a mentalised representation available to the “other” (person in therapy or baby), as a support for adaptation and learning. Within the context of music therapy, as Aigen, quoted above⁹, writes:

“the transformation of musical materials and musical elements becomes the transformation of the client's self” (Aigen 2007: 127).

Music therapy does not provide a miracle cure; it can however create a space in which personal working models, conflicts and resources can be revisited and investigated within a musical structure, directly linking the original a-modal affective perception to forms of mentalisation, thus supporting a process of dynamic integration. Similarly, the construction of a secure base in therapy, as described and advocated by Bowlby (1988), provides no guarantee of “success” (whatever that may be); however this alliance allows the therapist, as attachment figure, to sustain and reinforce the person in therapy, whenever, and only whenever this is necessary, on his/her quest for greater personal serenity and autonomy.

During the months from which the transcriptions are taken, Eleonora began to show higher tolerance levels towards factors in her home life which would normally have created extreme anxiety states, for example the sudden changing of arrangements or being exposed to unfamiliar situations. In June 2008, as we brought therapy to a temporary closure for the summer break, she astounded everyone around her with an autonomous decision regarding holiday plans, knowingly contrasting her father’s wishes. During the period from 2008 to 2010 she has continued to develop her sense of autonomy; in particular during this last year, she has begun to bring verbal material to the sessions, often in the form of original songs. This is perhaps an indication that the groundwork linking the sensorial to the conceptual is beginning to promote her more sophisticated mental resources. Lastly, in April 2010, she triumphed over nocturnal enuresis, another highly significant step towards personal integration and dignity.

Whether these improvements in Eleonora’s quality of life can be causally linked to her work in music therapy would be hard to prove; however the detailed reviewing of improvisations through

transcription, analysis and interpretation, a small part of which has been presented in this article, has revealed the development of more integrated working models within the musical relationship, which parallel her growing capacity to cope better in the world.

As I wrote at the beginning of this article, music is for me a way of communicating no less essential than verbal communication. In music therapy, the priority given to music offers a potential protection against the dangers of the “two-edged sword” of verbal communication, as Stern (1985) has warned. Sustaining and supporting one another, musical and verbal sharing enable the therapeutic process to move forward. As in the therapeutic relationship, sharing of clinical material within a professional context calls for the same collaboration between these two mediums of communication. The method of presentation of “musicotherapeutic” objects in transcribed scores, as illustrated in this article, is an attempt to achieve this.

It is my hope that the transcriptions “speak” for themselves.

“Musical discourse cannot be dismantled into meaningful component parts. The miracle of music lies here, in its power to provoke wordless thinking... proto-thinking, which pervades thoughts, affects and forms – the thinking of the heart indeed” (Gaita 1991: 79).

Acknowledgments

My thanks to Eleonora who helped me to grow as a therapist, to Henry Brown for the preparation of the musical scores and to Roberto Paolini for the preparation of the audio sequences.

References

- Aigen, K. (2007). In defense of beauty: A role for the aesthetic in music therapy theory. *Nordic Journal of Music Therapy*, 16(2), 112-128.
- Anzieu, D. (1985). *Le Moi-Peau*. Paris: Bordas.
- Bergstrøm-Nielsen, C. (2009). Graphic notation in music therapy: A discussion of what to notate in graphic notation and how. *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, 1(2), 72-92. Retrieved from <http://approaches.primarymusic.gr>
- Bion, W. R. (1962). *Learning from Experience*. London: Heinemann.
- Blacking, J. (1973). *How Musical is Man?* Washington: University of Washington Press.

⁹ See section *Before the beginning*.

- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss*, vol. 1, *Attachment*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and Loss*, vol. 2, *Separation: Anxiety and Anger*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and Loss*, vol. 3, *Loss: Sadness and Depression*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Bowlby, J. (1988). *A Secure Base*. London: Routledge.
- Gaita, D. (1991). *Il Pensiero del Cuore: Musica, Simbolo, Inconscio*. Milano: Bompiani.
- Karkoschka, E. (1972). *Notation in New Music*. London: Universal Edition.
- Klein, M. (1946). *Envy and Gratitude, and Other Works 1946-1963*. London: Vintage.
- Stern D. N. (1985). *The Interpersonal World of the Infant*. New York: Basic Books
- Stern D. N. (2010). *Forms of Vitality: Exploring Dynamic Experience in Psychology, the Arts, Psychotherapy, and Development*. Oxford: Oxford University Press.
-

Suggested citation:

Parker, D. (2011). Reading the music and understanding the therapeutic process: Documentation, analysis and interpretation of improvisational music therapy. *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, 3(1), 18-34. Retrieved from <http://approaches.primarymusic.gr>

Book Review

Connecting through Music with People with Dementia: A Guide for Caregivers

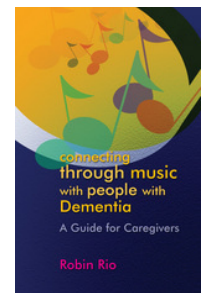
Robin Rio

Reviewed by Harriet Powell

Connecting through Music with People with Dementia: A Guide for Caregivers

Robin Rio

London: Jessica Kingsley Publishers (2009)
144 pp, ISBN: 978-1-84310-905-1

Harriet Powell is a senior music therapist working for Nordoff Robbins in inner London, UK. In her twelve years as music therapist she has set up music therapy services for older people, and those with dementia, in day and residential care within two inner city boroughs. She facilitates care-staff in Continuing Professional Development programmes. Previously Harriet had twenty-five years in Community Arts as musician, director of music projects with all ages, including performance with older people, and training their care-staff.

Email: harriet.powell@nordoff-robbins.org.uk

Communication is often very difficult between those with dementia and their caregivers. A book which can help by offering practical singing and music-making ideas and insights is a valuable, much needed resource. This straightforward and practical “self-study” book can certainly play a part in improving quality of life and interaction with others with the advice and support it offers to its aimed readership of professional and family caregivers, as well as music therapy students and practitioners.

Robin Rio, from a background of ten years as a music therapist and music therapy teacher, as well as previous care-giving experience with older people with dementia, relates information and ideas in an accessible, encouraging and enabling style. It is laid out in eight easy-to-read chapters. The introduction explains that the author’s experience

of training care-staff to use music to improve the quality of interactions with residents suffering from dementia led to the ‘steps’ the book takes the reader along to help them do the same.

As I read on, there was much to recommend the book, including some lively illustrative vignettes, both personal and professional. In the first chapter I liked the clarity of describing ‘why we use music’, and descriptions of different elements in accessible language. There are suggested lists of, for example, ten ways you might choose to sing a song to make a melodic connection; fifteen ways to use rhythm and percussion instruments. However, I have some reservations about the emphasis in these ‘how to use music’ sections in this and subsequent chapters. At times they tend to lean more towards what carers need to offer, choose, prepare or plan, as opposed to responding to those with dementia in a rather

more flexible and spontaneous person-centred approach.

In the section headed “Your Personal Touch”, variations of volume and speed are presented as changes the caregiver makes “your chance to be the conductor”. In my experience of supporting care-staff in their relationships with residents, it is important to help them understand the role of the resident with dementia as conductor, so that we follow and empower them, rather than the other way around. For instance, in the list of suggestions for making connections in movement the emphasis is on care-giver initiations, rather than suggestions that we might follow the initiations, rhythm, speed of the residents’ movements.

The chapter on singing and choosing songs has helpful suggestions for using the voice in different ways and to help become so comfortable with one’s own sounds that they can focus on the resident’s reactions and responses. There is much sensible advice on increasing confidence to sing, choosing songs and using alternatives to the words if the resident does not sing the words.

Chapters 3 and 4 deal with assessment, evaluation and the continuation of structured and directed music-making sessions. These chapters seem more clinical in approach and perhaps more accessible to music therapy practitioners and students than caregivers. They also seem to set up rather a formal expectation of a session of a certain length and a necessary series of activities. This does not seem to allow for the possibility of interactions with residents with dementia which may be very brief, engaged in whilst on the move, for a restless or anxious person, or spontaneously happening unexpectedly during daily care routines.

Music therapy students who have not worked before with this client group but have, as part of their training, gained insight into subtleties of approach required, (now referred to in Chapter 5), will be able to take on board and use the information in the book effectively and flexibly, already understanding principles of ‘meeting where people are’ in terms of emotional state; ‘being in the moment’; and the uniqueness of the individual in the context of musical interaction. This is perhaps not so easily transferable by book to care-staff who are musically inexperienced and unconfident. At the same time it seems late in the book to bring up this aspect of responding to a resident’s needs, moods or feelings. The chapter begins with a simplistic statement about musical choices, those which either stimulate or relax. It goes on to deal with the more complex issues involved in music’s ability to match and alter mood.

Two informative chapters on musical memory and associations and the need to look after one’s

own health and happiness end with entreaties to “use your resources” and “make it up as you go”. I would have liked more about the need for this kind of spontaneous attitude earlier. A selection of songs to use completes the manual, as a starting point from which to collect more songs learnt from residents, one hopes, as well as finding others that might be suitable.

As I read and tried to put myself in the shoes of care-staff or family carers, perhaps those with little confidence to sing and make music themselves, I wondered how much they can use this book alone as a resource, without other support. (This is acknowledged by the author that the book is “the next best thing” to having a music therapist’s personal guidance). This method could, in unconfident hands, potentially restrict caregivers from a more listening, empowering, and spontaneous approach which can be vital when communicating musically and emotionally with older people with dementia.

I liked the clarity of conveying ideas such as the importance of the “live voice of a familiar person” and the value of unaccompanied singing rather than recorded music. However, the important explanation early in the book that musicality providing functional communication from birth has the same relevance when people with dementia no longer have words, and the importance of interpreting and responding to sounds indicating needs and desires is not carried through to the suggested practice. This, in my view, comes across more about doing *for* and seems less of a two way process. An approach to musical communication could hold in more balance the voice of the resident as well as the voice of the care-giver. I appreciate this is a challenge when attempting a self-help book to reach a wide readership.

Having in mind all the above, I would consider this book suitable for both family and professional caregivers with no former experience of music therapy. Also, music therapy students and entry level practitioners could benefit from range of ideas presented in this book.

Suggested citation:

Powell, H. (2011). Review of the book “Connecting through Music with People with Dementia: A Guide for Caregivers” by Robin Rio. *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, 3(1), 35-36. Retrieved from <http://approaches.primarymusic.gr>

Book Review

Where Music Helps: Community Music Therapy in Action and Reflection

Brynjulf Stige, Gary Ansdell, Cochavit Elefant & Mécèdes Pavlicevic

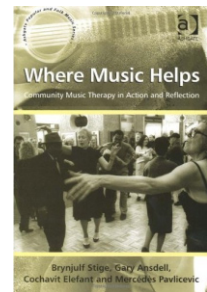
Reviewed by Thomas Wosch

Where Music Helps: Community Music Therapy in Action and Reflection

Brynjulf Stige, Gary Ansdell, Cochavit Elefant & Mécèdes Pavlicevic

Surrey: Ashgate (2010)

349 pp, ISBN: 978-1-4094-1010-2

Thomas Wosch, Prof. Dr., University of Applied Sciences of Wuerzburg and Schweinfurt (Germany); Head of final year music therapy training in BA Social Work, Director of MA Developmental and Dementia Music Therapy. He is co-editor of the Voices discussion forum. He has worked for ten years as a clinician in acute adult psychiatry and as lecturer in the University of Applied Sciences of Magdeburg and Stendal along with teaching and research cooperation in Europe, USA, and South America. His recent books are *Musik und Alter in Therapie und Pflege* (2011) and *Microanalysis in Music Therapy* (2007) with Tony Wigram.

Email: thomas.wosch@fhws.de

The history

This recently published book by Brynjulf Stige, Gary Ansdell, Cochavit Elefant and Mécèdes Pavlicevic, is dedicated to Community Music Therapy (CoMT). As mentioned by Elefant in this new publication, the 10th World Congress of Music Therapy in 2002 in Oxford (United Kingdom) was something like a very strong outing and acknowledgement of CoMT in the field of music therapy worldwide, especially in its scientific community. Since that time several publications have been initiated and accompanied CoMT practice and research until today. I am thinking especially about the book *Culture Centered Music Therapy* by

Stige in 2002 and his book (based on his PhD Thesis) *Elaborations towards a Notion of Community Music Therapy* in 2003, as well as the book *Community Music Therapy* edited by Pavlicevic and Ansdell in 2004. Since then lots of articles and online publications exploring aspects of CoMT have been published (for example, see *Voices: A World Forum for Music Therapy*, www.voices.no). It seems to be that, nearly ten years after the 2002 Congress in Oxford, CoMT practices and developments continue to grow and enlarge, so that we have now this new book *Where Music Helps: Community Music Therapy in Action and*

Reflection and together with it a milestone of practice and state of the art of theory of CoMT. This book presents an international research project on CoMT. This research was funded by the Research Council of Norway and took place in four countries in three continents, over a period of four years from 2004 until 2008.

The content

Eight case studies of CoMT practice are united and selected in this book. These examples of CoMT practice come from the Middle-European point of view, from the North, the West, the very East and the far away South. More specifically, there are two examples of CoMT from Norway, two from the United Kingdom (UK), two from Israel and two from South Africa. These locations are connected in the end of the book where their strong cultural differences are discussed. With Norway we have a little European country; with the UK one of the big countries in Europe; with Israel a very unique little nation outside Europe, whose culture significantly shaped European culture in history; and with South Africa quite another cultural background but shaped for some hundred years by European colonialism. So a music therapy, which centres cultural issues, is represented in this book, taking into consideration a broad range of cultural differences. Moreover, the worldwide changes, especially since the millennium shift, are represented in lots of the examples which are presented in this book. What touches in the Norwegian and Israeli examples are new ways of inclusion, in one UK example the growing differences between poor and rich in parts of the society, and in South Africa the old and new situation of Africans since the recent end of apartheid. In Israel most of the people are migrants, coming i.e., from East Europe and living apart with Arab people. In the UK you can feel globalisation perhaps most of all in the European countries. Norway has a long tradition of uniting very different cultures, i.e. in a small country with three official languages. All these facts are social and cultural challenges which can be accompanied by CoMT. All these challenges present also similarities in some places (e.g., in the UK and South Africa) with a growth of social differences of being rich and being poor. Another issue is the inclusion of people who are excluded from communities' everyday life because of their conditions. For all these challenges and situations this book offers examples, impressions and music therapy case studies from the above mentioned four places in the world.

These impressions and case studies are followed by theoretical reflections. These reflections meet

some of the basic ideas of CoMT: to be based on practice with a more constructive paradigm and getting knowledge direct from the complexity of practice especially in case studies. CoMT research is mainly done in a qualitative paradigm. Direct and complex results and theories from practice arise in this research. Because of this, case studies are the most needed sources of this research and reflections from these case studies are one step of moving from practice to theory. Moreover, the diversity in the theoretical reflections included in the book meet the polyphonic theoretical bases of CoMT principles (Stige 2003) with different results and focuses from all four authors. This can also be seen, that in the inductive way of CoMT research the case directly conducts the theoretical reflection of each case study, as well as the different cultural, theoretical and personal background of each author/researcher. But there are of course also overlapping outcomes to be seen in these results of theoretical reflections. One such example is 'belonging'. Ansdell comes to this result in his case study of "a socially and economically deprived area" of East London (p. 33). The observed outcome of this example of CoMT of "a modest and realistic mode of belonging" after five years contrasts with the social context of East London's "deprived and hostile environment" (p. 62) and demonstrates a changed social experience. A similar special social experience of belonging is present in Pavlicevic's case study and reflected by the words of one member who was part of her study: "Without music, I'm alone" (p. 241). One result of a case study by Stige is a ritual perspective, to which he gives future meaning within another theory with the following: "rituals pump the participants up with emotional energy that contributes to their feeling of agency and belonging in the society" (p. 147). Another kind and level of belonging is described by Elefant in one of her case studies with the citation of a member of a "two-group" CoMT with children with and without special needs: "They are Just Like Us" (p. 69). With the exciting wish of these children to continue with this project and the willingness of the community to make it possible, it means that both groups belong to this community and are a part of it in practice.

In the end of the book, all four authors/researchers reflect and discuss their results together. One new issue of CoMT that emerges is the idea of "the study of the outcomes of Community Music Therapy projects" and "quantitative surveys and statistical analyses of trends and developments in community resources" (p. 302). These are really new future perspectives in CoMT research. Also, one final result of all four authors is the idea of "Musical Conviviality and Hospitality" (p. 305), which can be and is created

and experienced in CoMT. In CoMT projects, issues regarding ‘living together’, ‘participation’ and ‘having a home’ are experienced; something that supports or develops trust, self-confidence and belonging in the members of these projects.

Meaning

This book gives space to and is based on eight case studies of CoMT in four different places of the world with different theoretical reflections and results of each, while general differentiated reflections and results of all together are presented. In this way, the book documents practice and theory of CoMT in a very detailed way and represents an important new step of the development of CoMT – in *action* and in *reflection* or, like we say, in *practice* and *theory*. One important issue of all practice and of all theoretical reflections is the participation of trained Community Music Therapists in this field of practice. This means that neither musicians nor music teachers would be able to accompany these projects and obtain the results observed in all eight examples. Music therapists are needed here, who practise and can do CoMT. From the outside all projects are music projects, but in their details and needs all these projects require trained CoMT practitioners. This issue of training could be communicated with the institutions and communities, which were responsible or gave the frame for these CoMT examples.

Lastly, it is worth mentioning that the long-term work of the CoMT projects included in this book can often contrast the application of music therapy in acute treatment and other places. Despite these long-term developments, single situations are described in the book with which the reader can feel touched by and can share this special CoMT experience and results. In a unique way this book brings together practice and theory. It is highly recommended for music therapy clinicians, researchers and students.

References

- Pavlicevic, M., & Ansdell, G. (Eds.). (2004). *Community Music Therapy*. London: Jessica Kingsley.
- Stige, B. (2002). *Culture-Centered Music Therapy*. Gilsum, NH: Barcelona.
- Stige, B. (2003). *Elaborations towards a Notion of Community Music Therapy*. PhD Thesis, Department of Music and Theatre. University of Oslo: Oslo Academic Press.

Voices: A World Forum for Music Therapy,
www.voices.no

Suggested citation:

Wosch, T. (2011). Review of the book “Where Music Helps: Community Music Therapy in Action and Reflection” by Brynjulf Stige, Gary Ansdell, Cochavit Elefant & Mércèdes Pavlicevic. *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, 3(1), 37-39. Retrieved from <http://approaches.primarymusic.gr>

Book Review

Constructing a Personal Orientation to Music Teaching

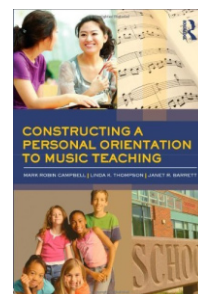
Mark R. Campbell, Linda K. Thompson
& Janet R. Barrett

Reviewed by Deborah V. Blair

Constructing A Personal Orientation to Music Teaching

Mark Robin Campbell, Linda K. Thompson, and Janet R. Barrett

New York: Routledge (2010)
195 pp, ISBN: 978-0-41587185-3

Deborah V. Blair is Assistant Professor of Music Education at Oakland University in Rochester, Michigan. Prior to her appointment, Blair was a K-12 music teacher in public schools where she had extensive experience with learners with special needs in full inclusion settings as well as special classrooms. Her interest areas in both research and practice include the application of constructivist learning and teaching in all music learning settings, including music classrooms, classrooms for students with special needs, and in-service and pre-service teacher education.

Email: dvblair@oakland.edu

Constructing a Personal Orientation to Music Teaching is a collaboratively authored textbook by Campbell, Thompson, and Barrett, all of whom are respected leaders in the field of music education and music teacher preparation in the United States of America. Campbell is Associate Professor of Music Education at the Crane School of Music, State University of New York at Potsdam. Linda K. Thompson is Associate Professor at the Lee University School of Music in Cleveland, Tennessee. Janet R. Barrett is Associate Professor of Music Education at the Bienen School of Music at Northwestern University.

Drawing upon their work as music teachers and music teacher educators, the authors guide readers

to consider their own approaches to teacher preparation¹. The authors share a “firmly held belief in the power and potential of exploring one’s individual and personal experiences in order to make sense of the present and ultimately to shape future experiences” (p. vii). As music educators move from student-learner to teacher-learner, they must re-examine their own learning experiences, consider the ways learners construct musical understanding in social contexts, and broaden their

¹ It should be noted that the descriptions of music classes and music teacher education throughout this book are drawn from a North American perspective with a model of teacher preparation unique to colleges and universities in the United States.

vision of learning in the music classroom. Professional inquiry is offered as a model for the development of a “professional identity of teacher-as-change-agent with a vision of the possible in music education” (p. vii).

This text begins with a “Starting the Journey: Developing a Personal View of Teaching and Learning.” Here, readers are encouraged to consider their own histories as they engage in a process of reflection on their own histories as music learners. The authors provide a range of activities (with sample narratives) for educators to use as they re-examine their prior and emerging ideas about what it means to be a music teacher. As future educators begin to realise the scope of curriculum and pedagogy, they may question their image of “music teacher” that may have been formed by their own “apprenticeship of observation” (Lortie 1975). In my own experience, many pre-service music teachers were unaware of the learners with special needs in their own music classrooms prior to university. Now working alongside teachers in local schools, the students with special needs included in the classroom present new challenges for novice teachers. As pre-service teachers consider the classroom experiences of all learners, these challenges confront their identity as future music teachers and of their vision of their future classrooms. Once leaders in their school music programs, they may now be more acutely aware of the wide ranges of abilities and challenges that their future students may bring to their classrooms.

Campbell, Thompson, and Barrett address the teacher-learner’s developing identity in chapters titled, “Learning to Teach: From Student to Teacher” and “Learning from Others: Understanding Teacher Career Development”. Here, they allow readers the space to draw upon their narrative histories as they move forward in their continuum of a professional identity. For example, the authors invite teacher-learners to engage in conversations with other teachers with suggestions provided for a productive interview. The authors also challenge readers to explicitly consider their concerns about teaching as well as their goals. The dynamic nature of articulating the construction of one’s own teacher identity fosters the learner’s ability to shape one’s identity in the process of becoming professionally aware of self and others in their classrooms.

In chapter four, the authors examine five orientations to teacher preparation. These include: 1) an academic orientation with teacher as scholar, 2) a technological orientation with teacher as technician and technical trainer, 3) a critical orientation with teachers as activist, 4) a practical orientation with teacher as craftsperson and

practitioner, and 5) a personal orientation with teacher as learner, collaborator, and change agent. The authors suggest that “learning to teach in a program with a personal orientation is viewed as a process of development or ‘becoming’” (p. 83). This type of program includes “reflection on past experiences and in present learning contexts, analysis of beliefs, understanding the roots of your assumptions about teaching, developing ‘teacher thinking,’ [and] fostering a sense of personal agency as a teacher” (p. 89). For music teachers and music therapists working with learners with special needs, these processes are especially important as the challenges experienced in these settings may overwhelm the novice teacher who otherwise may not have been encouraged to fully consider one’s role as teacher.

Campbell, Thompson, and Barrett nudge the teacher forward on the professional development continuum in the final two chapters. In “Searching for Horizons: Cultivating a Personal Orientation toward Change”, the teacher is invited to see one’s role as change agent, to re-envision school and learning, and to exercise one’s agency with the requisite clarity of purpose. As teachers come to know and effectively practice student-centered pedagogy in the music classroom, they may be empowered to interact with professional colleagues, parents, and students in ways that will reform school experience for their own students. In the closing chapter, “Methodologies for Exploring Teaching and Learning”, the authors describe qualitative research methodologies that teachers can use for their own onsite inquiries. In this way, teachers become change agents not only for others but for themselves as they continue to develop their professional identities. Campbell, Thompson, and Barrett draw upon Schwab’s (1983) commonplaces: learners, teachers, subject matter, and milieu (context) as fertile ground for the teacher-researcher’s (Kinchloe 2003) inquiry into their own teaching practices and into the learning experiences of their students. The suggested activities, questions, and models of inquiry and reflection serve as exemplars for the teacher-researcher and for sophisticated teacher professional development. The strategies provide avenues for teachers “to make increasingly acute discriminations, as related to increasingly wider connections, in contexts provided by culturally devised role expectations” (Reimer 2003: 204). While Reimer used this statement to define intelligence, I borrow it here to describe the ways that teacher-research can offer the teacher opportunities to be aware of and attend to acute discriminations and to make broader connections in one’s own teaching and learning environment.

The extensive connections to research (in field settings, interviews, and surveys) used by the authors strengthen the text and ground the reader regarding the integrity of theory and its application to practice. The sample narratives provide rich opportunities for transferability to one's own situation. The embedded activities enable music teacher educators and teacher-learners to think about their own identity within a continuum of professional content knowledge (Clandinin & Connelly 1995) connected to professional pedagogy that is not static but moves forward. As noted in the final chapters, this process is fostered as one gains practical expertise that is informed by others and by their own inquiry as teacher-researchers.

Finally, this text provides a window into the journey of teachers with the tool of narrative that serves to inform teacher-learners as they shape and re-shape their professional identity. The shift from focus on self to focus on learner is made explicit, thus allowing the teacher to consider the experience of the learner in the classroom (van Manen 1991). This, in particular, has important implications for the teacher who works with learners with special needs, whether it is in inclusive or special classrooms. As one considers the ways the authors' ideas may inform music teachers, one can, in almost every instance, insert the words "music teachers of children with special needs." The authors present a caring approach to the development of educators that is relevant and appropriate to all music learning settings.

Suggested citation:

Blair, D. (2011). Review of the book "Constructing a Personal Orientation to Music Teaching" by Mark R. Campbell, Linda K. Thompson & Janet R. Barrett. *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, 3(1), 40-42. Retrieved from <http://approaches.primarymusic.gr>

References

- Clandinin, D. J., & Connelly, F. M. (1995). *Teachers' Professional Knowledge Landscapes*. New York, NY: Teachers College Press.
- Kinchloe, J. L. (2003). *Teachers as Researchers: Qualitative Inquiry as a Path to Empowerment*. New York, NY: Routledge.
- Lortie, D. C. (1975). *Schoolteacher: A Sociological Study*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Reimer, B. (2003). *A Philosophy of Music Education: Advancing the Vision* (3rd Edition). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Schwab, J. J. (1983). The practical 4: Something for curriculum professors to do. *Curriculum Inquiry*, 13(3), 239-265.
- van Manen, M. (1991). *The Tact of Teaching: The Meaning of Pedagogical Thoughtfulness*. London, Ontario (CA): The Athlouse Press.

Ανταπόκριση από Συνέδριο

Ανταπόκριση από το Europa InTakt 2010. Culture and Persons with Special Needs: Music – Silence – Sound - Movement

Lucia Kessler-Κακουλίδη

Europa InTakt 2010. Culture and Persons with Special Needs: Music – Silence – Sound - Movement

6-10 Οκτωβρίου 2010

Πανεπιστήμιο της Dortmund, Γερμανία

Η **Lucia Kessler-Κακουλίδη** σπούδασε Θεραπευτική Ρυθμική με καθηγήτρια την A. Hoellering στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου στη Γερμανία. Από το 1984 εργάζεται με παιδιά και ενήλικες με νοητική υστέρηση και αυτισμό στο «Ίδρυμα για το Παιδί, Η Παμμακάριστος» και στο Κ.Ψ.Υ.κ.Ε. Παράλληλα, διδάσκει στο Μαράσλειο Διδασκαλείο του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Έχει δημοσιεύσει άρθρα, διδάξει σε σεμινάρια και παρουσιάσει σε επιστημονικά συνέδρια σε Ελλάδα και Γερμανία. Είναι μέλος της Γερμανικής Εταιρίας Μουσικοθεραπείας (D.Mt.G.), επίτιμο μέλος του Ελληνικού Συλλόγου Πτυχιούχων Επαγγελματιών Μουσικοθεραπευτών (ΕΣΠΕΜ), ιδρυτικό μέλος του Ελ.σ.σ.Α., καθώς και μέλος της ΕΕΜΕ και της ΕΕΠΕ.

Email: luciakessler@gmail.com

Σε πολλές σύγχρονες ευρωπαϊκές χώρες τα άτομα με ειδικές ανάγκες συμμετέχουν ενεργά και είναι μέρος της πολιτιστικής ζωής της κοινότητάς τους. Κάτι τέτοιο αποδεικνύεται και από γεγονότα όπως το Europa InTakt το οποίο διεξήχθη στις 6-10 Οκτωβρίου 2010 στο Πανεπιστήμιο της Dortmund στη Γερμανία και το οποίο είχα την τιμή να παρακολουθήσω κατόπιν πρόσκλησης από τη οργανωτική επιτροπή.

Το Europa InTakt είναι ένα διεθνές συνέδριο και πολιτιστικό δρώμενο το οποίο διεξήχθη για πρώτη φορά το 2003 στο Πανεπιστήμιο της Dortmund. Από τότε έχει γίνει θεσμός και

πραγματοποιείται ανά δύο ή τρία έτη με πιο πρόσφατο το Europa InTakt 2010. Στα πλαίσια του συνεδρίου του Europa InTakt 2010 έγιναν ποικίλες ομιλίες, παρουσιάσεις και βιοματικά εργαστήρια το ενδιαφέρον των οποίων εστιάστηκε κυρίως στο θέμα της συμμετοχής ατόμων με και δίχως αναπηρία σε μουσικές δραστηριότητες. Στα πλαίσια των πολιτιστικών δρώμενων που έλαβαν μέρος στο Europa InTakt 2010 πραγματοποιήθηκαν διάφορες μουσικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις. Οι συμμετέχοντες σε αυτές τις εκδηλώσεις προέρχονταν από οκτώ ευρωπαϊκές χώρες και μεταξύ αυτών ήταν:

- μουσικές και καλλιτεχνικές ομάδες ατόμων με και δίχως ειδικές ανάγκες,
- καθηγητές, εκπαιδευτικοί και καλλιτέχνες με και δίχως ειδικές ανάγκες οι οποίοι συνεκπαιδούνται στα ευρύτερα πλαίσια της μουσικής εκπαίδευσης,
- ο κάθε ενδιαφερόμενος (όπως γονείς ατόμων με ειδικές ανάγκες, ψυχολόγοι και κοινωνικοί λειτουργοί) που υποστηρίζει την συνεκπαίδευση στον καλλιτεχνικό τομέα και ενδιαφέρεται για την ισότιμη συνεργασία ατόμων με και δίχως ειδικές ανάγκες σε μία καλλιτεχνική ομάδα.

Το συνέδριο διοργανώθηκε από το Πανεπιστήμιο της Dortmund, με συμμετοχή του δημαρχείου της πόλης και με σημαντική οικονομική υποστήριξη από το κρατίδιο Nordrhein Westfalen στο πλαίσιο της Ruhr της Γερμανίας που αποτελεί την ευρωπαϊκή πολιτιστική πρωτεύουσα του 2010 (European Capital of Culture 2010). Βασικό μέλος της οργανωτικής επιτροπής ήταν η Καθηγήτρια Irmgard Merkt (βλ. φωτογραφία 1), επικεφαλής του τμήματος «Μουσικής Εκπαίδευσης και Μουσικοθεραπείας στην Αποκατάσταση και Εκπαίδευση Ατόμων με Αναπηρίες» (Musikerziehung und Musiktherapie in Rehabilitation und Pädagogik bei Behinderung) η οποία εργάζεται για το Europa InTakt με μεγάλο ζήλο, ενθουσιασμό και αφοσίωση.

Φωτογραφία 1: Η Καθηγήτρια Irmgard Merkt

Βασικό σκεπτικό της Merkt, και υπόβαθρο για την υλοποίηση αυτού του συνεδρίου και πολιτιστικού δρώμενου, είναι η πεποίθηση ότι η μουσική ως τέχνη δεν ξεχωρίζει τους ανθρώπους σε άτομα με και δίχως αναπηρία. Αντιθέτως, η μουσική μπορεί

να δημιουργείται και να απολαμβάνεται από όλους, ανεξάρτητα από τις ικανότητες ή δυσκολίες του καθενός, συμμετέχοντας πλήρως στις μουσικές εκδηλώσεις που λαμβάνουν μέρος στην κοινότητά του. Όπως εξηγεί η ίδια η Merkt:

«η πλήρης συμμετοχή δεν σημαίνει τη δημιουργία ιδιαίτερων εκδηλώσεων ή συναυλιών, όπου τα άτομα με αναπηρία παρουσιάζουν τις μουσικές τους ικανότητες κάτω από τον οικτρό των ατόμων δίχως αναπηρία, αλλά η ισότιμη συμμετοχή τους σε όλες τις πολιτιστικές εκδηλώσεις του τόπου μας» (Nofze 2010: 13-14).

Θεωρεί ότι μέσα από τη δημιουργία μουσικής όλα τα άτομα είναι «In Takt». Από αυτήν την γερμανική έκφραση, η οποία εννοεί πως κάποιος είναι εναρμονισμένος με τον περίγυρό του (βλ. Keil 2010: 212-219), πηγάζει και το όνομα του δρώμενου Europa InTakt. Η Merkt υποστηρίζει την άποψη ότι η ενεργή συμμετοχή όλων των ατόμων σε μουσικές εκδηλώσεις λειτουργεί ως ένα εξαιρετικά αποτελεσματικό μέσο για την ένταξη (inclusion) των ατόμων με ειδικές ανάγκες και συμβάλει στην υποστήριξη και ανάπτυξη των ικανοτήτων τους, καθώς και στην αυτοπεποίθησή τους. Επίσης, υποστηρίζει πως δεν θα πρέπει να δίνονται προνόμια (με την έννοια του οικτρού) στη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στις μουσικές εκδηλώσεις, αλλά να δίνεται η ευκαιρία σε όλους να παρουσιάζουν την εργασία και τις μοναδικές τους ικανότητες και δυνατότητες.

Το Europa InTakt 2010 συμπεριλάμβανε τρεις βασικούς τύπους δραστηριοτήτων: (i) καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, (ii) παρουσιάσεις / ομιλίες, και (iii) βιωματικά εργαστήρια.

Η έναρξη του Europa InTakt 2010 πραγματοποιήθηκε στη μεγάλη αίθουσα του Πανεπιστημίου της Dortmund (βλ. φωτογραφία 2) με συναυλίες (Γαλλία και Βέλγιο), χοροθέατρο-performance (Γερμανία) και body percussion (Τουρκία) στο οποίο συμμετείχαν άτομα με και δίχως αναπηρία.

Φωτογραφία 2: Η αίθουσα τελετής έναρξης του συνεδρίου

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι όλες οι συναυλίες πραγματοποιήθηκαν στο πνεύμα της «συνύπαρξης» ατόμων με και δίχως αναπηρία. Οι μουσικοί και οι χορευτές δηλαδή, είχαν πάντα ισότιμο ρόλο σε κάθε παρουσίαση. Στις καλλιτεχνικές εκδηλώσεις συμμετείχαν ομάδες από τις εξής χώρες: Ιταλία, Τουρκία, Λιθουανία, Ουγγαρία, Δανία, Γερμανία, Αγγλία και Βέλγιο. Οι παρουσιάσεις των ομάδων χαρακτηρίζονταν από μία ποικιλομορφία μουσικών στυλ, όπως jazz, avantgarde, rock, body percussion, κλασική, παραδοσιακή, καθώς και ρυθμική μουσική (Karibik). Όλες οι ομάδες έδειξαν ένα υψηλό επίπεδο ικανοτήτων και συνεργασίας. Η ομάδα της Γαλλίας, συγκεκριμένα, παρουσίασε συνθέσεις του ίδιου του διευθυντή ορχήστρας και συνθέτη Goudard, ενώ η ομάδα της Ιταλίας παρουσίασε μία σειρά συναυλιών τις οποίες έχει παρουσιάσει τα τελευταία χρόνια σε διάφορες χώρες και πλαίσια, όπως το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο των Βρυξελλών. Ανεξάρτητα από το ύφος της επιλεγμένης μουσικής των ορχηστρών όμως, αυτό που ήταν σημαντικό και εμφανές σε όλες τις παρουσίες ήταν ο επαγγελματισμός, η χαρά και ο ενθουσιασμός με τον οποίο εκτελέστηκαν οι συναυλίες από την πλευρά όλων των συμμετεχόντων. Οι καλλιτεχνικές εκδηλώσεις πραγματοποιούνταν κάθε μεσημέρι στο εστιατόριο του πανεπιστημίου, ενώ τα βράδια πραγματοποιούνταν συναυλίες σε διάφορα θέατρα και εκκλησίες της πόλης (βλ. φωτογραφίες 3 και 4).

Φωτογραφία 3: Συναυλία ατόμων με και χωρίς ειδικές ανάγκες στο εστιατόριο του πανεπιστημίου

Φωτογραφία 4: Συναυλία ατόμων με και χωρίς ειδικές ανάγκες στο εστιατόριο του πανεπιστημίου

Το διεθνές συνέδριο που πραγματοποιήθηκε ταυτόχρονα με τα πολιτιστικά δρώμενα είχε ως τίτλο: «Μουσική, Πολιτιστικό Έργο και Άτομα με Ειδικές Ανάγκες» (Music, Cultural Work and People with Special Needs). Βασικό θέμα του συνεδρίου ήταν η συμμετοχή των ατόμων με ειδικές ανάγκες στα πολιτιστικά γεγονότα της κοινότητας στην οποία ανήκουν - ένα θέμα που αφορά τις περισσότερες σύγχρονες χώρες του εξωτερικού. Στο πλαίσιο του συνεδρίου ανταλλάχθηκαν απόψεις σχετικά με το πώς μπορεί να πραγματοποιηθεί η επαγγελματική εκπαίδευση ατόμων με ειδικές ανάγκες στο χώρο της μουσικής και ποιες είναι οι προϋποθέσεις για την ανάπτυξη μίας ορχήστρας με άτομα με και δίχως ειδικές ανάγκες. Παρουσιάστηκαν projects από διάφορες χώρες τα οποία έδειξαν τα στάδια εξέλιξης διαφόρων μουσικών ομάδων. Οι ομιλητές, οι οποίοι προέρχονταν από τη Δανία, την Τουρκία, τη Γαλλία, τη Γερμανία και την Ιταλία, έδωσαν ιδιαίτερη έμφαση στην ποιότητα της καλλιτεχνικής εκπαίδευσης των ατόμων με ειδικές ανάγκες και στις προϋποθέσεις για την αποτελεσματική εργασιακή τους απασχόληση στον καλλιτεχνικό χώρο. Παράλληλα, έγινε ενημέρωση σχετικά με την πρόοδο των διαφόρων χωρών της Ευρώπης πάνω στο θέμα της ανάπτυξης των μουσικών ομάδων των ατόμων με ειδικές ανάγκες, ενώ μου δόθηκε η ευκαιρία να ενημερώσω από την πλευρά μου για την παρούσα κατάσταση στην Ελλάδα βάσει της προσωπικής μου εμπειρίας.

Τα βιωματικά εργαστήρια που πραγματοποιήθηκαν στα πλαίσια του EuroPa InTakt 2010 (βλ. φωτογραφία 5), συντονίστηκαν από έμπειρους καθηγητές, αλλά και αξιολογούς καλλιτέχνες από την Τουρκία, τη Σκωτία, την Αγγλία, τη Γαλλία και τη Γερμανία. Συνολικά έλαβαν μέρος δεκαέξι βιωματικά εργαστήρια με ένα μεγάλο εύρος θεματολογίας (όπως body percussion, community rhythm circle, χορός-ήχος-σιωπή, steel-pan-drumming, και συνθέσεις με αυτοσχέδια όργανα).

Φωτογραφία 5: Εργαστήριο στα πλαίσια του συνεδρίου

Σε όλα τα εργαστήρια συμμετείχαν άτομα με και δίχως ειδικές ανάγκες από τις ορχήστρες των διαφόρων χωρών. Τα αποτελέσματα των εργαστηρίων παρουσιάστηκαν σε μία μεγάλη συναυλία στη λήξη του συνεδρίου που πραγματοποιήθηκε στο δημαρχείο του Dortmund (βλ. φωτογραφία 6).

Φωτογραφία 6: Συναυλία ομάδας στη λήξη του συνεδρίου στο δημαρχείο

Επέστρεψα από τη Γερμανία με πολλές καινοτόμες ιδέες, εμπειρίες και γνώση, αλλά και με τον προβληματισμό για το τί θα μπορούσε να γίνει στην Ελλάδα και με ποιο τρόπο. Ο προβληματισμός μου στηρίζεται πρωταρχικά στις διαφορές των δύο χωρών (Γερμανία και Ελλάδα) σχετικά με την πορεία της ειδικής αγωγής και της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής (μουσικής εκπαίδευσης στην ειδική αγωγή) και την διαφορετική εξέλιξή τους μέσα στις δεκαετίες.

Είναι γνωστό ότι η επιστημονική κοινότητα της Γερμανίας συνέβαλε σημαντικά στην εξέλιξη της ειδικής αγωγής και της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής. Αυτό αποδεικνύεται μεταξύ άλλων, από το γεγονός ότι στη Γερμανία λειτουργεί με μεγάλη επιτυχία από το 1979 ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης των καθηγητών μουσικής σχετικά με το παίξιμο οργάνων για άτομα με αναπηρία. Ο Wagner, ένας από τους ιδρυτές αυτού του προγράμματος, εξηγεί πως η ανάπτυξη μίας ισότιμης συμμετοχής των ατόμων με ειδικές ανάγκες υποστηρίχθηκε σημαντικά από την γερμανική επιστημονική κοινότητα η οποία προώθησε την ένταξη αυτών των ατόμων. Ιδιαίτερα σημαντικό ήταν το έργο των Probst και Goll από την πλευρά της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής και των Dreher και Speck από την πλευρά της ειδικής αγωγής. Σύμφωνα με τον Wagner (2010), η εξασφάλιση της αξιοπρέπειας και της ισότητας όλων των ανθρώπων στη Γερμανία θεωρείται δεδομένη και βρίσκει την εφαρμογή της στην ισότιμη συμμετοχή όλων τους στα πολιτιστικά συμβάντα των κοινοτήτων τους. Στα περισσότερα ωδεία της χώρας λειτουργούν τμήματα ένταξης όπου δίνεται στο κάθε παιδί ή ενήλικο με αναπηρία η δυνατότητα να διδάσκεται πάνω στο μουσικό όργανο που ο ίδιος προτιμά,

καθώς και να συμμετέχει σε μουσικές ορχήστρες. Κάτι τέτοιο βέβαια, εκτός από ειδικά εκπαιδευμένους καθηγητές μουσικής, προαπαιτεί ωδεία που συμμετέχουν σε αυτή την προσπάθεια και αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα της συνεκπαίδευσης ατόμων με και δίχως αναπηρία, αλλά και μία κοινωνία η οποία υποστηρίζει έμπρακτα αυτή την προσπάθεια.

Χώρες όπως η Τουρκία και η Λιθουανία με λιγότερες οικονομικές δυνατότητες υποστήριξης και λιγότερη εμπειρία στον τομέα της ειδικής αγωγής ανέφεραν ότι η κάθε πρόσδοός τους σχετικά με την ανάπτυξη μουσικών ομάδων εξασφαλίστηκε με μεγάλη προσωπική εργασία ανθρώπων που πίστευαν στην ιδέα της κοινωνικής ένταξης ατόμων με ειδικές ανάγκες. Εκτός από αυτό όμως, είναι εμφανές ότι χρειάζεται η έμπρακτη υποστήριξη της πολιτείας, της επιστημονικής κοινότητας της κάθε χώρας, καθώς και η οικονομική υποστήριξη από τις τοπικές αρχές και διάφορους ιδιωτικούς φορείς.

Η συμμετοχή μου στο συνέδριο ελπίζω να αποτέλεσε ένα πρώτο βήμα για την επαφή της Ελλάδας με την επιτροπή και τις δράσεις του Europa InTakt. Βασικός σκοπός της πρόσκλησής μου σε αυτό το πενήθημερο δρώμενο από την οργανωτική επιτροπή ήταν να ενημερωθώ εις βάθος για τις απαιτήσεις που θα είχε μία ενδεχομένη συμμετοχή της Ελλάδας στο μέλλον. Θεωρώ εξαιρετικά ενδιαφέρονσα μία τέτοια πιθανή ευκαιρία μέσα από την οποία θα δοθεί η δυνατότητα στην Ελλάδα να μοιραστεί τη δική της πλούσια μουσική ταυτότητα, αλλά και να αποκτήσει σημαντικές εμπειρίες και γνώσεις σχετικά με την ένταξη των ατόμων με αναπηρία σε καλλιτεχνικές και μουσικές δράσεις των τοπικών τους κοινοτήτων. Μέσα από τη συμμετοχή μου στο Europa InTakt 2010 ελπίζω να συνέβαλα στην αρχή ενός γόνιμου διαλόγου και μίας προσπάθειας ανάπτυξης στην Ελλάδα -μίας χώρας με σπουδαία μουσική παράδοση και κληρονομιά- αντίστοιχων δράσεων που θα ενισχύσουν τη δημιουργία μουσικών συνόλων ατόμων με και δίχως ειδικές ανάγκες.

Ηλεκτρονικές πηγές για το Europa InTakt:

- www.youtube.com/user/EuropaInTakt
- www.fk-reha.musik.tu-dortmund.de
- www.essen-fuer-das-ruhrgebiet.ruhr2010.de

Βιβλιογραφία

Keil, A. (2010) *Zum Rhythmus von Chaos, Ordnung und Sinn. Musiktherapeutische*

Umschau. Forschung und Praxis der Musiktherapie. *Rhythmus*. 3/2010, 212-219, Vandenhoeck & Ruprecht: Göttingen.

Neue Musikzeitung, nmz, 11/10:13, ConBrio Verlagsgesellschaft mbH: Regensburg.

Nofze, M. (2010) *Gemeinsames Musizieren als Mittel zur Integration*. Zum Viertägigen Kongress "Europa InTakt" an der TU Dortmund 2010, neue musikzeitung Kulturpolitik, Musikwirtschaft, Musikpädagogik. vmz Verlag: Regensburg, 11(10), 13-14.

Wagner, R. (2010) *Musik mit Menschen mit Behinderung. Musikschulen stehen für die ausnahmslose Teilhabe an musikalischer Bildung für alle*. neue musikzeitung Musikverbände. vmz Verlag: Regensburg 11/10, 41.

Προτεινόμενη παραπομπή:

Kessler-Κακουλίδη, L. (2011). Ανταπόκριση από το Europa InTakt 2010. Culture and Persons with Special Needs: Music – Silence – Sound – Movement. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, 3(1), 43-47. Ανακτήθηκε από το <http://approaches.primarymusic.gr>

Μεταφρασμένες Περιλήψεις Άρθρων

Translated Abstracts of Articles

A Review and Analysis of *Approaches*' Work (2009-2011)

Giorgos Tsiris

Abstract:

This year, in May 2011, the journal *Approaches: Music Therapy & Special Music Education* successfully completes two years of publications. On the occasion of this anniversary, this article presents a review of *Approaches*' work, publications and broader actions from 2009 onwards.

This review attempts to outline the profile of the journal in Greece and abroad, as this has been formed during the first years of its life. In this context an analysis of *Approaches*' publications is made, according to various indicators and criteria: publication categories, types of articles, scientific fields, publication languages, and authors' countries of origin.

Taking into consideration that *Approaches* is the first (and the only until now) journal for music therapy and special music education in Greece, the outcomes emerging from this review and analysis are not limited to the journal. These outcomes offer useful indications for the broader situation and development of the respective fields in Greece.

Key-words: *Approaches*, journal, review, analysis, music therapy, special music education, Greek Association of Primary Music Education Teachers (GAPMET)

Giorgos Tsiris is an MPhil/PhD Music Therapy Candidate at Nordoff Robbins, The City University in London. He works as a research assistant at the Research Department of Nordoff Robbins and as a music therapist at St Christopher's Hospice. He is also a qualified special teacher and has worked with children with special needs in primary schools in Greece. He is the founding Editor-in-Chief of the journal *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*. Also, he is the coordinator of the Research Network and a joint coordinator of the Palliative and Bereavement Care Network of the British Association for Music Therapy (BAMT), and since 2011 he serves as the Representative of the Greek Association of Certified Professional Music Therapists (ESPEM).

Email: giorgos.tsiris@gmail.com

Ανάγνωση της Μουσικής και Κατανόηση της Θεραπευτικής Διαδικασίας: Καταγραφή, Ανάλυση και Ερμηνεία της Αυτοσχεδιαστικής Μουσικοθεραπείας

Deborah Parker

Περίληψη: Αυτό το άρθρο εστιάζει στις προκλήσεις που συναντώνται κατά την παρουσίαση κλινικού υλικού από την αυτοσχεδιαστική μουσικοθεραπεία. Στόχος μου είναι να προτείνω ένα μοντέλο για τη μεταγραφή του μουσικοθεραπευτικού υλικού, ή των «μουσικοθεραπευτικών αντικειμένων» (τα οποία είναι συγκρίσιμα με τα «ψυχαναλυτικά αντικείμενα» του Bion), το οποίο διατηρεί την ολοκληρωμένη «gestalt» της μουσικής εμπειρίας στο μέτρο του δυνατού, ενώ υποστηρίζει παράλληλα τη λεπτομερή ανάλυση και ερμηνεία αυτής. Αποφεύγοντας να καταφύγω στη χρήση της οπτικής καταγραφής, αλλά έχοντας επίγνωση ότι πολλοί σημαντικοί δείκτες της μουσικοθεραπείας είναι μη-ηχητικοί, προτείνω μία πλούσια σε σχόλια παρτιτούρα, όπου η παραδοσιακή μουσική σημειογραφία συνδυάζεται με γραφικές και λεκτικές προσθήκες, προκειμένου να καταγραφούν μη-ηχητικά γεγονότα. Το μοντέλο αυτό επεξηγείται στο πλαίσιο μίας κλινικής περίπτωσης με μία γυναίκα με αυτισμό υψηλής λειτουργικότητας. Οι τέσσερις μεταγραφές που παρουσιάζονται στο άρθρο, μαζί με τα γνήσια ηχητικά αποσπάσματα, παρουσιάζουν σημαντικές στιγμές κατά τη διάρκεια της μουσικοθεραπείας, βεβαιώνοντας την ανάπτυξη της δυαδικής σχέσης, με αναφορά στην έννοια της «ασφαλούς βάσης» του John Bowlby ως το πλέον κατάλληλο δυναμικό περιβάλλον για θεραπεία.

Λέξεις κλειδιά: μεταγραφή της μουσικοθεραπείας, ασφαλή βάση, μουσικοθεραπευτικά αντικείμενα, μορφές ζωτικότητας

Η **Deborah Parker** (πτυχίο μουσικής από το York University, δίπλωμα τσέλου από το Freiburg-im-Breisgau, δίπλωμα μουσικοθεραπείας από την Assisi) ζει στην Tuscany της Ιταλίας και έχει είκοσι χρόνια εμπειρίας ως καλλιτέχνης σε κονσέρτα και ως ειδικός στη μουσική εκπαίδευση. Συντονίζει μαζί με τον Henry Brown ένα κοινοτικό μουσικό project (www.primamateria.it) ως διδακτική διευθύντρια και συντονίστρια του τομέα μουσικοθεραπείας. Το κλινικό της έργο, σε συνεργασία με τοπικές υγειονομικές υπηρεσίες, καλύπτει ένα εύρος πελατειακών ομάδων από παιδιατρική νευρολογία ως ψυχιατρική. Τέλος, ολοκληρώνει τις σπουδές της στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα μουσικοθεραπείας του Anglia Ruskin University του Cambridge (Ηνωμένο Βασίλειο).

Email: deb.henry@primamateria.it

Νέες Δημοσιεύσεις στην Ελλάδα (2010-2011)

New Publications in Greece (2010-2011)

Συλλέχθηκαν από τον Γιώργο Τσίρη

Compiled by Giorgos Tsiris

Η ενότητα *Νέες Δημοσιεύσεις στην Ελλάδα* στοχεύει στην ενημέρωση του αναγνωστικού κοινού για την τρέχουσα ελληνική βιβλιογραφία σχετικά με τα πεδία της μουσικοθεραπείας και της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής.

Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει δημοσιεύσεις βιβλίων, πρακτικών από συνέδρια, κεφαλαίων και άρθρων που έχουν δημοσιευτεί στην Ελλάδα κατά το τρέχον και το προηγούμενο χρονολογικό έτος. Περιλαμβάνονται κείμενα γραμμένα στην ελληνική γλώσσα, καθώς επίσης και αγγλικά κείμενα τα οποία έχουν δημοσιευτεί σε ελληνικές πηγές (όπως ελληνικά βιβλία, πρακτικά και περιοδικά).

Η ενότητα αυτή δημοσιεύεται στον πρώτο αριθμό κάθε τεύχους του περιοδικού. Συγγραφείς, ερευνητές και άλλοι ενδιαφερόμενοι είναι ευπρόσδεκτοι να στείλουν σχετικές δημοσιεύσεις στον Επιμελητή Σύνταξης (Γιώργος Τσίρης, giorgos.tsiris@gmail.com) ώστε να συμπεριληφθούν στο επόμενο εαρινό τεύχος του περιοδικού.

The section *New Publications in Greece* aims to raise the awareness of the readership for the current Greek literature regarding the fields of music therapy and special music education.

This section includes publications of books, conference proceedings, chapters and articles that have been published in Greece during the current and previous calendar year. Texts written in Greek language are included, as well as English texts which have been published in Greek sources (e.g., Greek books, proceedings and journals).

This section is published in the first issue of each volume of the journal. Authors, researchers and any interested party are welcome to send relevant publications to the Editor-in-Chief (Giorgos Tsiris, giorgos.tsiris@gmail.com) so that they are included in the next spring issue of the journal.

Βιβλία και Κεφάλαια

Books and Chapters

Δρίτσας, Θ. (2010). *Η Ασθένεια της Υγείας*. Αθήνα: Παπαζήση.

Κρίστοφερ, Σ. (2010). *Μουσικοτροπόντας: Τα Νοήματα της Μουσικής Πράξης* (μετάφραση: Δ. Παπασταύρου & Σ. Λούστας). Αθήνα: ΙΑΝΟΣ.

Πολεμικός, Ν., Καϊλα, Μ., Θεοδοροπούλου, Ε. & Στρογγυλός, Β. (Επιμ.) (2010). *Εκπαίδευση Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες. Μία Πολυπρισματική Προσέγγιση*. Αθήνα: Πεδίο.

Σχετικά κεφάλαια:

Παπανικολάου, Ε. “Αρχές ψυχοδυναμικής μουσικοθεραπείας στο πλαίσιο της ειδικής αγωγής”

Συλλογικό έργο (2010). *Δραματοθεραπεία και Εφαρμογές: 14 Κείμενα για τη Δραματοθεραπευτική Διεργασία*. Αθήνα: Θυμάρι.

Τσαφταρίδης, Ν. & Κανελλόπουλος, Π. (Επιμ.) (2010). *Η Τέχνη στην Εκπαίδευση - Η Εκπαίδευση στην Τέχνη*. Αθήνα: Νήσος.

Σχετικά κεφάλαια:

Κανελλόπουλος, Π. “Σχεδιάσμα μίας παιδαγωγικής του ελεύθερου μουσικού αυτοσχεδιασμού”

Φίτσιου, Π. (Επιμ.) (2010). *Θεμέλιο της Ψυχιατρικής ο Συναισθηματικός Δεσμός Θεραπευτή-Θεραπευόμενου. Παναγιώτης Σακελλαρόπουλος: Μία Πορεία Σαράντα και Πλέον Χρόνων Παράλληλη με την Ψυχιατρική Μεταρρύθμιση στην Ελλάδα*. Αθήνα: Παπαζήση.

Σχετικά κεφάλαια:

Μαυρουδή, Κ., Δούρου, Ε., Κουκουράκης, Δ., Μίχου, Ι., Πανερίτη, Ζ. & Σακελλαρόπουλος, Π. (2010). "Πρόγραμμα Κοινωνικοποίησης και Θεραπείες Μέσω Τέχνης"

**Πρακτικά συνεδρίων
Conference proceedings**

Πρακτικά της 1ης Επιστημονικής Ημερίδας του ΕΣΠΕΜ. Στο *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, Ειδικό Τεύχος 2011. (βλ. Άρθρα)

**Πρακτικά συνεδρίων με
αγγλικές ενότητες
Conference proceedings with
English sections**

Πρακτικά της 1ης Επιστημονικής Ημερίδας του ΕΣΠΕΜ. Στο *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, Ειδικό Τεύχος 2011. (βλ. Άρθρα)

**Άρθρα
Articles**

Δούλος, Β. (2010). Βιβλιοονεί παρουσιάσεις: Andrea Gilroy & Colin Lee "Εικαστικές Τέχνες & Μουσική Θεραπεία και Έρευνα". *Οιονεί... κρατούμενος*, 2(10), 4.

Κανελλόπουλος, Π. (2010). Προσεγγίσεις στην έννοια και την παιδαγωγική σημασία του μουσικού αυτοσχεδιασμού: Σχεδιάσμα μίας πρότασης. *Μουσικός Λόγος*, 9, 5-35.

Kessler-Κακουλίδη, L. (2011). Η μέθοδος «Ρυθμική Dalcroze»: Μία εναλλακτική πρόταση ανάμεσα στη μουσικοπαιδαγωγική και τη μουσικοθεραπεία. Στα πρακτικά της 1ης επιστημονικής ημερίδας του ΕΣΠΕΜ. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, Ειδικό Τεύχος 2011, 43-53.

Κουκουράκης, Δ. (2011). Η ψυχοδυναμική προσέγγιση στη μουσικοθεραπεία με ενήλικες με προβλήματα ψυχικής υγείας. Στα πρακτικά της 1ης Ημερίδας του ΕΣΠΕΜ. *Approaches:*

Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική, Ειδικό Τεύχος 2011, 14-19.

Κώστιος, Α. (2010). Μουσικοθεραπεία: Η τέχνη στην υπηρεσία της επιστήμης (Β'). *Πολυφωνία*, 17(Ανοιξη 2010), 155-165.

Κώστιος, Α. (2010). Μουσικοθεραπεία: Η τέχνη στην υπηρεσία της επιστήμης (Γ'). *Πολυφωνία*, 17(Φθινόπωρο 2010), 132-154.

Λαμπρούλη, Σ. (2011). Οι δημιουργικές δραστηριότητες στην ψυχοθεραπεία - κοινωνικοθεραπεία. Στα πρακτικά της 1ης επιστημονικής ημερίδας του ΕΣΠΕΜ. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, Ειδικό Τεύχος 2011, 37-42.

Παπανικολάου, Ε. (2011). Μουσικοθεραπεία στην Ελλάδα: Δεδομένα και εξελίξεις. Στα πρακτικά της 1^{ης} επιστημονικής ημερίδας του ΕΣΠΕΜ. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, Ειδικό Τεύχος 2011, 7-8.

Παπανικολάου, Ε. (2011). Χαιρετισμός και εισαγωγική ομιλία. Στα πρακτικά της 1ης επιστημονικής ημερίδας του ΕΣΠΕΜ. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, Ειδικό Τεύχος 2011, 9-13.

Παπανικολάου, Ε. (2011). Η δεκτική μουσικοθεραπεία Guided Imagery & Music (GIM) ως κλινική προσέγγιση. Στα πρακτικά της 1ης επιστημονικής ημερίδας του ΕΣΠΕΜ. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, Ειδικό Τεύχος 2011, 30-36.

Τσίρης, Γ. (2010). Πολιτισμικές ιστορίες στη μουσικοθεραπεία. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, 2(1), 2-3.

Τσίρης, Γ. (2010). Ταξίδια σε τραυματισμένους τόπους: Ανόμοιες εικόνες ενός μοναδικού οράματος. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, 2(2), 43-45.

Τσίρης, Γ. (2011). Μουσικοθεραπεία στην Ελλάδα: Αναπτύσσοντας εγχώρια γνώση και έρευνα. Στα πρακτικά της 1ης επιστημονικής ημερίδας του ΕΣΠΕΜ. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, Ειδικό Τεύχος 2011, 3-4.

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

Αποστολιάδη - Le Boudier, M. (2011). Μουσικοθεραπεία στην απεξάρτηση: Η εμπειρία

της μονάδας απεξάρτησης του ψυχιατρικού νοσοκομείου Αττικής, «18 Άνω». Στα πρακτικά της 1ης επιστημονικής ημερίδας του ΕΣΠΕΜ. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, Ειδικό Τεύχος 2011, 54-55.

Γεωργιάδη, Ε. (2011). Το μουσικό ερέθισμα ως μέσο γνωστικής και συναισθηματικής ανάπτυξης σε παιδιά με αυτισμό. Στα πρακτικά της 1ης επιστημονικής ημερίδας του ΕΣΠΕΜ. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, Ειδικό Τεύχος 2011, 55-56.

Ευαγγέλου, Π. (2011). Η δημιουργία τραγουδιών ως θεραπευτική παρέμβαση στο πλαίσιο της μουσικοθεραπείας με άτομα με αναπηρία. Στα πρακτικά της 1ης επιστημονικής ημερίδας του ΕΣΠΕΜ. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, Ειδικό Τεύχος 2011, 56-57.

Φρουδάκη, Μ. (2011). «Πού πήγαν όλα τα τραγούδια, μαμά;» Η συμβολή της μουσικοθεραπείας στην ψυχο-ογκολογία. Στα πρακτικά της 1ης επιστημονικής ημερίδας του ΕΣΠΕΜ. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, Ειδικό Τεύχος 2011, 61.

Αγγλικά άρθρα σε ελληνικά περιοδικά

English articles in Greek journals

Austin, D. interviewed by Evangelia Papanikolaou (2010). From out of our voices. *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, 2(1), 25-31.

Dauber, M. (2011). "What is essential is invisible to the eye" - A music therapy tale of a young woman with visual impairment. In the proceedings of the 1st one-day conference of ESPEM. *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, Special Issue 2011, 20-29.

Degryse, M. (2010). Creating a safe place in the midst of aggression: Music therapy in child psychiatry. *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, 2(2), 48-54.

Etkin, P. interviewed by Giorgos Tsiris (2010). On developing policies and practices in music therapy: Personal reflections from the experience of Nordoff Robbins in London.

Approaches: Music Therapy & Special Music Education, 2(1), 12-24.

Hope, C. (2010). Review of the book "Music Therapy with Children and their Families" by Amelia Oldfield & Claire Flower (Editors). *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, 2(2), 62-64.

Morris, D. (2010). Music therapy and culture: An essential relationship? *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, 2(1), 6-11.

Procter, S. (2010). Review of the book "Resource-Oriented Music Therapy in Mental Health Care" by Randi Rolvsjord. *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, 2(2), 65-68.

Shrubsole, B. (2010). Faith and music: A personal exploration of the implication of religious faith in music therapy, within an intercultural, group music-making context. *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, 2(2), 55-61.

Tsiris, G. (2010). Cultural stories in music therapy. *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, 2(1), 4-5.

Tsiris, G. (2010). Journeys in traumatised lands: Dissimilar images of a monadic vision? *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, 2(2), 46-47.

Tsiris, G. (2011). Music therapy in Greece: Developing indigenous knowledge and research. In the proceedings of the 1st one-day conference of ESPEM. *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, Special Issue 2011, 5-6.

ABSTRACTS

Apostoliadi - Le Boudier, M. (2011). Music therapy in the treatment of drug addiction: The experience of the detoxication unit of the "18 Ano" psychiatric hospital of Athens. In the proceedings of the 1st one-day conference of ESPEM. *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, Special Issue 2011, 62-63.

Evangelou, P. (2011). Song-writing as a therapeutic intervention in music therapy with people with disabilities. In the proceedings of the 1st one-day conference of ESPEM. *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, Special Issue 2011, 64.

Froudaki, M. (2011). "Where have all the songs gone, mum?" The contribution of music therapy

in psycho-oncology. In the proceedings of the 1st one-day conference of ESPEM. *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, Special Issue 2011, 65.

Georgiadi, E. (2011). The musical stimulus as a means of cognitive and emotional development in children with autism. In the proceedings of the 1st one-day conference of ESPEM. *Approaches: Music Therapy & Special Music Education*, Special Issue 2011, 65-66.

Προσεχή Δρώμενα

Upcoming Events

Συλλέχθηκαν από τους Γιώργο Τσίρη & Δώρα Παυλίδου

Compiled by Giorgos Tsiris & Dora Pavlidou

Η ενότητα *Προσεχή Δρώμενα* αποσκοπεί στην ενημέρωση του αναγνωστικού κοινού για προσεχή συνέδρια και σεμινάρια σχετικά με τα πεδία της μουσικοθεραπείας και της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής.

Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει ανακοινώσεις για σημαντικά συνέδρια και συμπόσια που διεξάγονται σε διεθνές επίπεδο. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο ελληνικό προσκήνιο, όπου συμπεριλαμβάνεται ένα μεγαλύτερο εύρος δρώμενων, όπως συνέδρια, συμπόσια, σεμινάρια και βιωματικά εργαστήρια από τους χώρους της μουσικοθεραπείας και της ειδικής μουσικής παιδαγωγικής, καθώς και από άλλα σχετικά πεδία.

Η ενότητα αυτή λειτουργεί συμπληρωματικά με την αντίστοιχη ιστοσελίδα του *Approaches* όπου προσφέρεται μία πιο πλήρης λίστα με δρώμενα: <http://approaches.primarymusic.gr>

Σχετικές πληροφορίες προς δημοσίευση στο *Approaches* μπορούν να στέλνονται στη Συντονίστρια Συνδέσμων και Δρώμενων (Δώρα Παυλίδου, dorapavlidou@gmail.com).

The section *Upcoming Events* aims to raise the awareness of readership for upcoming conferences and seminars related to the fields of music therapy and special music education.

This section includes announcements of major conferences and symposiums that take place internationally. Particular emphasis is given on the Greek scene, where a wider range of events is included, such as conferences, symposiums, seminars and workshops from the fields of music therapy and special music education, as well as from other related fields of practice.

This section complements the relevant webpage of *Approaches* where a fuller list of events is provided: <http://approaches.primarymusic.gr>

Relevant information for publication on *Approaches* can be sent to the Coordinator of Links and Upcoming Events (Dora Pavlidou, dorapavlidou@gmail.com).

Music and Neurosciences IV

Title: Learning and Memory

Date: 9-12 June 2011

Place: Edinburgh, Scotland

Organisers: Mariani Foundation for Pediatric Neurology

Information: www.fondazione-mariani.org

9th Music Medicine Symposium 2011 of ISMM

Date: 9-12 June 2011

Place: Minnesota, USA

Organisers: International Society for Music in Medicine (ISMM) in conjunction with the Augsburg College Faculty of Music / Music Therapy

Information: www.musicmedicine.net

13th World Congress of Music Therapy

Title: Music Therapy in Eastern and Western Philosophy

Date: 5-9 July 2011

Place: Seoul, South Korea

Organisers: World Federation of Music Therapy (WFMT)

Information: www.wfmt.info/WFMT/World_Congress_2011.html

Arts Therapies Festival

Date: 22-29 July 2011

Place: Pilon, Greece

Organisers: Pelion Holistic Education Centre "Spiti ton Kentavron"

Information: www.spititonkentavron.org/workshops/arts-therapies-festival

40th Annual Summer Course

Title: Facing the Unknown: Psychological, Mythological and Community Perspectives

Date: 23-29 July 2011

Place: Brecon Beacons, UK

Organisers: The Champernowne Trust for Psychotherapy and the Arts

Information: www.champernowne.org.uk/summercourse.htm

1st Global Conference on Music and Mental Health

Date: 5-7 August 2011

Place: St. Louis, Missouri, USA

Organisers: Global Research Studies

Information: www.globalresearchstudies.com

SEMPRE Conference

Title: Striking a Chord; Music Health and Wellbeing: Current Developments in Research and Practice

Date: 9-11 September 2011

Place: Folkestone, UK

Organisers: Sidney De Haan Centre for Arts and Health

Information: www.canterbury.ac.uk/centres/sidney-de-haan-research/Conference

NZSM Music Therapy Conference 2011

Title: Performing and Enquiring. Celebrating Practice-Based Research in Music Therapy and Related Professions

Date: 11-13 November 2011

Place: Wellington, New Zealand

Organisers: New Zealand School of Music

Information: www.nzsm.ac.nz/events/MusicTherapy2011.aspx

30th ISME World Conference

Title: Music Education: From Ancient Greek Philosophers: Toward Global Music Communities

Date: 15-20 July 2012

Place: Thessaloniki, Greece

Organisers: Greek Society for Music Education (GSME), International Society for Music Education (ISME)

Information: www.eeme.gr/ISME2012/index.htm

Πληροφορίες και Προδιαγραφές

Το *Approaches* αποτελεί το πρώτο ελληνικό ηλεκτρονικό επιστημονικό περιοδικό το οποίο είναι αφιερωμένο τόσο στο πεδίο της Μουσικοθεραπείας, όσο και στο πεδίο της Ειδικής Μουσικής Παιδαγωγικής.

Το *Approaches* εκδίδεται δύο φορές το χρόνο (Άνοιξη και Φθινόπωρο) σε ηλεκτρονική μορφή και είναι ελεύθερα προσβάσιμο από τον κάθε ενδιαφερόμενο. Πρόκειται για μία πρωτοποριακή δράση για τα ελληνικά δεδομένα η οποία υποστηρίζεται ενεργά από την Ένωση Εκπαιδευτικών Μουσικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΕΕΜΑΠΕ).

Όραμα του *Approaches* είναι η συστηματική ανάπτυξη και προώθηση του επιστημονικού διαλόγου, η γόνιμη σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, καθώς και η έγκυρη ενημέρωση του ευρύτερου κοινού μέσα από τη δημοσίευση άρθρων και ερευνών σχετικών με τη Μουσικοθεραπεία ή / και την Ειδική Μουσική Παιδαγωγική. Μέσα από τον ιστοχώρο του περιοδικού μπορεί ακόμη ο κάθε ενδιαφερόμενος να ενημερώνεται για προσεχή δρώμενα (όπως συνέδρια και σεμινάρια), να αναζητά μία ευρεία γκάμα σχετικών συνδέσμων, καθώς και να εγγραφεί στο mailing list και να λαμβάνει το Newsletter του *Approaches*.

Σας προσκαλούμε να συμβάλετε στην ανάπτυξη του *Approaches* αποστέλλοντας το άρθρο σας προς δημοσίευση (τα άρθρα μπορούν να είναι γραμμένα στην ελληνική ή αγγλική γλώσσα), ή μοιράζοντας τις ιδέες σας μαζί μας. Αποστολή άρθρων προς δημοσίευση γίνεται μέσω email στον Επιμελητή Σύνταξης: Γιώργος Τσίρης, giorgos.tsiris@gmail.com

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις προδιαγραφές υποβολής άρθρων, την κατοχύρωση πνευματικών δικαιωμάτων, καθώς και τη φιλοσοφία του περιοδικού, επισκεφτείτε τον ιστοχώρο του *Approaches*: <http://approaches.primarymusic.gr>

Information and Guidelines

Approaches is the first Greek online journal which is dedicated to the fields of Music Therapy and Special Music Education.

Approaches is a biannual electronic publication (spring and autumn) and it is accessible to anyone free of charge. It is a pioneer action in Greece which is actively supported by the Greek Association of Primary Music Education Teachers (GAPMET).

The vision of *Approaches* is the systematic development and advance of scientific dialogue, the fertile connection of theory and practice, as well as the information of the broader audience through the publication of articles and research relevant to Music Therapy and / or to Special Music Education. Through the journal's website everyone can also be informed about upcoming events (e.g. conferences and seminars), search a range of relevant links, as well as register to the mailing list and receive the Newsletter of *Approaches*.

We invite you to contribute to the development of *Approaches* by submitting your article for publication (articles can be written in Greek or in English), or sharing your ideas with us. Submission of articles should be made to the Editor-in-Chief by email: Giorgos Tsiris, giorgos.tsiris@gmail.com

For further information regarding the guidelines for submissions, copyrights, as well as the philosophy of the journal, please visit the website of *Approaches*: <http://approaches.primarymusic.gr>